

Regula honestatis moralis seu tractatus theologicus tripartitus de regula moraliter agendi

In Duos Item Libros Dividitur: In priori potissima fundamenta, & principia moderni Probabilismi intrinseca exactè, & accuratè examinata multipliciter evertuntur, & non esse verè principia, ... In posteriori verò eundem cum modernis Decretis Pontificiis multiplici argumento ... ubi multa de ultimi ...

Camargo, Ignacio de

[S.l.], 1702

Articulus VIII. Quid demùm statuendum de absoluta, ac perfecta certitudine ultimi conscientiae dictaminis circa absolutam honestatem objecti in administratione Sacramentorum?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94767](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94767)

ex isto capite nullus abjiciat, cum illa ex se non obster præfata certitudini, si sit ipsa, ut supponitur, absolute possibilis. Est igitur doctrina à nobis tradita penitus independens ab illius ingentis difficultatis de ultimi dictaminis certitudine determinata resolutione.

ARTICULUS VIII.

Quid demum statuendum de absoluta, ac perfecta certitudine ultimi conscientie dictaminis circa absolutam honestatem objecti in administratione Sacramentorum?

§. I.

Nec hic, nec alibi, per se loquendo, necessaria illa est: immò communi sensui Theologorum, & quod est majus, Scripturæ Sacræ, repugnare aperte videtur.

486. **H**Æc definita nostra sententia est, quam sapius insinuavimus, aut expressimus, & cui non cum formidine, sed impavidè absolutum assensum damus; est enim, si quid aliud (nostro quidem iudicio) adeò in morali Theologia certa, ut ad instar miraculi nobis sit, quòd de absoluta ipsius veritate Theologus ullus dubitare potuerit. Verùm, quia, ut varia sunt mortalium ingenia, quàmplures Recentiores non modò falsam illam, sed & horridam censent, operæ pretium me facturum putavi, si ultra ea non pauca, quæ hucusque sparsim dedimus, ubi opportuna ferebat occasio, aliquas rationes produxero ex iis, quas alibi fusiùs expendimus, pro vano isto horrore, vel omninò tollendo, vel saltem temperando.

487. Et primùm quidem sufficere deberet auctoritas communis Theologorum, non modò veterum cum D. Angelico, de quorum mente circa rem istam rationabiliter dubitari non potest, sed etiam plurim.

insignioris notæ ex Recentioribus utriusque viæ, qui procul dubio multò plures sunt, quàm vulgariter creditur, & affirmatur. Porro pro contraria sententia, à qua maximè alieni sunt, multi nimium vulgariter recensentur ex illo jam rejecto Lapidarii principio, seu potius futili equivocatione, quòd nullum rationis dictamen, si sit absolute fallibile, atque adeò solum probabile, & opinativum simpliciter, in nullo sensu certum, vocari possit, nisi per inauditum paradoxum.

488. Utique vix reperias, aut ne vix quidem, aliquem (si recentissimos Probabilistas exceperis), qui aliquando docuerit, ultimum conscientie dictamen de absoluta honestate actionis debere certum esse perfectæ certitudine, hoc est, simpliciter infallibili: nam, vel signatè affirmant debere esse certum moraliter, vel solum dicunt debere certum esse.

489. Adde etiam si sensus iste non adeò foret planus, atque genuinus, nūquàm tamen auderem alicui gravi Theologo oppositum appingere, nisi fortè ita clarè locutus esset, ut non posset de mente ipsius rationabiliter dubitari. An id temerè dixero, iudicabis non temerè post pauca, si me velis tantillum patienter sustinere.

490. Ergo præter communem Theologorum Doctorum auctoritatem, auctoritas in primis Dei ipsius sententiam nostram planè convincit. Porro quid magis frequens in Scriptura Sacra, quàm commendare nobis, atque suadere sanctum timorem Dei, & tremorem in operando, humilitatem, animi demissionem, diffidentiam de nostra sapientia, atque prudentia, consiliorum nostrorum, providentiarumque incertitudinem, summæ denique nostræ infirmitatis, & ignorantie, qua passim labimur, fallimur, deficimus, humilem, & compertam cognitionem?

491. Precor te, ne mireris, cande Lector, si dicere compellar, ne-
sci-

*denter me gesserim, quod non discesse-
rim à voluntate Dei: certus sum, quod
conscientia non me fallat, nec quid-
quam est, quod verear in meo opere,
aut cur timeam iudicium Dei.*

496. Quis ad hæc non obstu-
peat? Quid hoc prodigii est? Sicci-
ne mihi licet præsumere de via mea?
Siccine in cunctis meis operibus abs-
que ullo, vel minimo deceptionis
timore gratias agere possum, quod
non sim sicut cæteri hominum? Sic-
cine possum iudicii mei proprii,
conscientiæque sententiæ deferre, ut
neque leviter debeam formidare, ne
de opere meo apud me iusto aliter
Deus fortè sentiat, ac iudicet? Ista
ne congruunt veræ humilitati, timi-
ditati humanæ cognitionis, incerti-
tudini nostræ prudentiæ, iusto me-
tui, ac timori in operando salutem
meam; quæ omnia toties Deus im-
pensè mihi commendat, & inculcat?
Sanè doctrina ista non Dei sapien-
tiam, sed quidpiam aliud sapere
magis videtur.

Cæterum ora obstruere nostrum
non est; nam loqui, aut obloqui ter-
minum non agnoscit. Tu, Lector,
cogita sine contentione, & memor
Dei iudicii, coram Deo sententiam
ferito.

§. II.

Itidem Tridentino repugnat.

497. **O**pinio, quæ doctrinæ pa-
ginæ sacrae repugnare
apertè videatur, doctrinæ quoque
Ecclesiæ Catholicæ ut non congruat
necessum est. Quare mirum non sit,
si opinio Recentiorum de absoluta
conscientiæ certitudine, doctrinæ Sa-
cro sancti Concilii Tridentini conci-
liari haud facillè possit.

Equidem Tridentinum contra
inanem fiduciam hæreticorum hanc
impiam eorundem assertionem pro-
scribit: *Oportere eos, qui verè iustifi-
cati sunt, absque ulla omnino dubita-
tione apud semetipsos statnere, se esse*

*iustificatos, neminemque à peccatis ab-
solvì, ac iustificari, nisi eum, qui cer-
tò credat, se absolutum, & iustifica-
tum esse. Damnationis autem istius,
seu decisionis suæ hanc Concilium
rationem statim reddit: Nam, sicut
nemo pius de Dei misericordia, de Chri-
sti merito, deque Sacramentorum vir-
tute, & efficacia dubitare debet: sic
quilibet, dum se ipsum, suamque pro-
prium infirmitatem, & indispositio-
nem respicit, de sua gratia formidare,
& timere potest; cum nullus scire va-
leat certitudine fidei, cui non potest
subesse falsum, se gratiam Dei esse
consecutum.*

498. Huic verò Tridentini do-
ctrinæ opinio Recentiorum, quam
refellimus, multis rationibus vide-
tur contradicere.

Primò: nam juxta ipsos Recen-
tiores, quisquis ad Sacramentum su-
scipiendum accedit, certò credere
debet absque ulla formidine, se ac-
cedere re ipsa ritè dispositum, aliàs
peccaret graviter Sacramentum ex-
ponens frustrationis periculo. Igitur,
quantum est ex parte suæ dispositio-
nis, dumque se ipsum respicit, certò, ac
inhæsitanter credere potest, immò
debet omninò, se verè, & coram Deo
esse absolutum, & iustificatum; cum
tamen inde maximè formidandum,
timendumque Concilium statuatur.

499. Audi iterum ipsum: *Si quis
dixerit (ait) omni homini ad remissio-
nem peccatorum assequendam necessa-
rium esse, ut credat certò, & absque
ulla hesitatione propriæ infirmitatis,
& indispositionis, peccata esse sibi re-
missa, anathema sit.* Ecce juxta Con-
cilium de nostra infirmitate, atque
indispositione maximè formidare
debemus in susceptione Sacramento-
rum. At juxta Recentiorum senten-
tiam hinc formidare, nec debe-
mus, nec possumus, alioqui peccare-
mus sine dubio, quia sine certitudine
ageremus.

500. Secundò: si dictamen pro-
priæ conscientiæ de absoluta objecti
honestate debeat ubique esse sic cer-
tum,

Trident. sess.
6. cap.

Ibid. cap.
13.

scire prorsus me, quibus libris utatur. Recentiores hi Theologi prudentissimi, intrepidissimi, & infallibiles, qui tantam, tamque facilem nobis spondent, quin & inexcusabilem nobis deprædicant securitatem in operando. Porro in libris divinis, quos mihi tradit Ecclesia Romana, quique pro mei status, ac professionis munere vix unquam mihi è manibus decidunt, non modò nihil unquam simile inveni, verum frequentius mihi nihil occurrit, quàm doctrina extremè contraria.

492. Utrique passim lego, cor meum pravum, & inscrutabile à solo suo conditore cognosci: neminem apud Deum justificari, nec respondere posse unum pro mille: me ipsum satis judicare non posse, aut delicta mea intelligere, nec tutum me putare debere, etsi me nihil conscientia accuset: probandos mihi spiritus, si ex Deo sint, nec alicui de facili credendum: cavendum mihi quàm diligentissimè ab Angelo Sathana transfigurante se in Angelum lucis, à rapacibus lupis sub ovina pelle venientibus, à falsis fratribus, ab Antri-Christis, à Pseudoapostolis, à Pseudoprophetis, à Magistris fallacibus loquentibus mihi placentia, & fictam mihi conscientia pacem, securitatemque pollicentibus, à meis pravis cupiditatibus, & inordinatis affectibus; maxime verò à frequentibus culpis, quibus iram Dei in me provoco, & ejus lumini sum rebellis: à cunctis his me posse facillimè seduci, & abduci in reprobum sensum, ut dicam malum bonum, & bonum malum, tenebras lucem, & lucem tenebras, denique ut solem ipsum meridianum non videam juxtà illud Psalmistæ, *Supercecidit ignis* (nempè passionis actus), & *non viderunt solem*, id est, evidentissimam veritatem.

493. Itidem hominum stateras mendaces esse, quæque passim decipiant; aliud longè esse judicium Dei, qui in abstruso conscientia nostra

plurima sæpè videat, quæ nos penitus latent; timendum, & orandum perpetuò pro nostris ignorantibus, & peccatis occultis, propter quæ nequeamus scire, an simus odio digni, an amore; viam esse, quæ recta nobis videatur, cujus tamen novissima ducant ad mortem, utique sempiternam; Deum tempore suo judicaturum justitias nostras, id est, opera ipsa, quæ nobis iusta videbatur, & sancta; ideò de cunctis nostris operibus verendum nobis esse, & cavendum, ne fortè (ut ait Propheta) *mendacium sit in dextera nostra*; tandem illum beatum, ac tutum esse, qui fuerit semper pavidus, & cum metu, ac tremore operetur salutem suam. Hæc, & alia similia sine numero, quàm sint in sacris voluminibus crebra, notius est, quàm ut debeat expressis hic testimoniis ostendi.

Ex Isa. 44.

494. Ex SS. verò Ecclesiæ Doctoribus frustra item vellemus in id ipsum verba producere; etenim qui in eorum lectione versatus, vel mediocriter sit, supervacaneum duceret laborem nostrum: cæteris verò sufficere debet id, de quo nemo potest, nisi temerè, & impiè dubitare, nempe, quòd Sancti Dei ipsius luce, & spiritu pleni, à tam expressa ejusdem, tamque commendata doctrina, verbis, aut factis discrepare non possint. Repete, quæ supra tradidimus art. 5. §. 12: ubi dedimus in specimen Augustini, & Bernardi testimonia, ex quibus nimis liquidò patet, quid Sancti omnes fecerint, & docuerint.

495. Modò verò dispiciat quisquis sincerè veritatem amat, utrùm cum ista Dei, & Sanctorum ejus doctrina benè congruat opinio docens, posse nos, ac debere, in omnibus, & singulis nostris actionibus ita certi manere de earum honestate positiva, vel saltem negativa, scilicet de non peccato, ut rogati promptissimè respondere possimus intrepidè, ac inhesitanter absque ulla, vel minima, deceptionis formidine: scio, quòd pruden-

tum, ut operans non debeat, aut possit, deceptionem ullam timere, profecto, qui non meminit peccatum aliquod à se commissum, per quod amiserit gratiam Dei, facile apud se potest certò concludere, se esse coram Deo sanctum, ac iustum, neque de sua gratia formidare, aut timere poterit: maximè verò, cum, juxta Recentiores, nemo per ignorantiam ita possit delinquere, ut dum peccatum facit, non habeat aliquem conscientiae remorsum, id est, actua-lem aliquam advertentiam, aut sus-
picionem de malitia objecti. Uti-que, si remorsum habuisset, hoc ip-
so jam sciret, se peccasse, quia non caruisset omni peccandi formidine. Hæc autem confidentia, & conscien-
tiæ securitas (qua se carere fatetur Apostolus, & fatentur cum eo Sancti omnes) non apparet, qua ratione co-
hæreat cum mente, & doctrina Concilii.

501. Tertiò: ex eo quòd nemo per fidem infallibilem, ac superna-
turalem, conscientiae suæ statum agnoscat (secluso Dei favore extra-
ordinario), supposita præterea com-
muni infirmitate, & conditione ho-
minum, colligit Tridentinum neces-
sariam formidinem, ac timorem de
sua gratia, quo debet unusquisque
solicitari. Ergo censet apertè in re-
bus ad conscientiam spectantibus
nullam aliam esse possibilem, saltem
moraliter, ac per se loquendo, certi-
tudinem absolutam, quæ formidi-
nem omnem deceptionis expellat,
quæque nos reddat prorsus securos
præter certitudinem fidei: aliàs sanè
Concilium non rectè argueret, ne-
que rationem dedisset efficacem, cur
formidare semper, timereque de-
beamus.

502. Ceterùm Tridentini mens,
& intentio propria, non aliunde pa-
tere melius potest, quam ex doctri-
na, & mente Sectariorum, quam
Concilium ibidem damnat, & im-
probat. Quid verò ipsi docerent, ac
intenderent, audiat P. Alphonsus

Salmeron, egregius planè Doctor
Parisiensis, & Theologus eruditissi-
mus, unus è primis Sociis Sanctissi-
mi N. Parentis, cujus morum inte-
gritas, & sapientia mirabilis supra
ætatem, quæ tricesimum annum vix
excedebat, admirationi fuit Synodo
Tridentinae, cui Pontificius Theolo-
gus adfuit.

503. Hic ergo eximius vir in
Commentariis Epistolæ ad Romanos
ad illa verba Apostoli, *Omne, quod
non est ex fide, peccatum est*, sic loqui-
tur: *Deinde falsum est, quod Lutherani
ex hoc loco conantur evincere, ni-
mirum justificatum certum, & securum
esse debere, quod quidquid agit ex fide,
gratum sit Deo, nec de hoc esse dubi-
tandum. Sic enim interpretantur: Om-
ne, quod non est ex fide, peccatum
est: id est, omne, quod agitur à Chri-
stiano, si non agatur ea animi certitu-
dine, quòd acceptum sit Deo, peccatum
est. Sed certè hæc manifestè falsa est do-
ctrina.*

Ad Roma.
14.

Salmer. in
eum locum.

504. Quæ verò sit doctrina sana,
Catholica, & contra Sectarios tenen-
da, prosequitur ibidem idem insi-
gnis Doctor, post data verba conti-
nenter subjungens: *Nam aliud est cre-
dere, quòd id, quod agitur, ex se, &
ex genere, sit licitum, & Deo placens;
aliud, quòd mea actio, qua quidquam
ago, quòd ex se licitum est, sit Deo ac-
cepta. Potest enim aliquod opus ex se
bonum, & gratum Deo, à me tamen
aliquà circumstantiâ vitiari, quæ me
ipsum lateat juxta illud, Delicta quis
intelligit: ab occultis meis munda
me; & S. Job, Verebar (inquit) om-
nia opera mea, sciens, quod non
parceres delinquenti; & ipsemet Pau-
lus, Nihil mihi conscius sum; sed
non in hoc justificatus sum. Quibus
in verbis testari videntur, aliqua esse
delicta, tam occulta, quæ prorsus à no-
bis ignorentur, et quæ nos meritò for-
midare debeamus, ut nulla sit alia no-
bis securitas, nisi timor sanctus, et
metus.*

Psal. 18.

Iob. 9.

1. Ad Co-
rint. 4.

505. Hæc de re ista præclarus
ille Theologus (minimè sanè Proba-
bi-

bilista) non minùs religiosè, quàm sapienter, quibus nihil conformius Scripturæ divinæ, Sanctorum omnium dictis, & factis, atque adeò Catholicæ Ecclesiæ sensui. Sed quæ opinionioni pariter Recentiorum, & præsentæ conscientiæ securitati, haud minùs clarè repugnare videantur.

§. III.

Alia item ratione efficacissima refellitur opinio Recentiorum, firmaturque communis Theologorum sententia.

506. **N**Empè nos in re ista nihil aliud docere, quàm quod sapiùs perspicuè docuit Doctor Angelicus, & Theologi cum ipso communiter, satis clarè, ut existimo, monstratum est. Præterea sensum nostrum paginæ sacre, & Catholicæ Ecclesiæ sensui, apprimè concordare proximè ostendimus. Addimus autem ex eisdem principiis rationem itidem efficacissimam ex Patre Elizaldo desumptam ad nostram sententiam suadendam.

507. Nimirum nemo Theologus audeat asserere, quòd minoris debeamus nos ipsos facere, quàm nostras morales actiones: hoc est, quòd minùs esse solliciti debeamus de bono statu nostræ conscientiæ, quàm de morali nostræ operationis bonitate, ita ut minorem diligentiam, & curam adhibere debeamus, ut boni simus, & Deo per gratiam accepti, quàm ut benè moraliter operemur, eidemque placeamus per actiones honestas. Atqui de gratia nostra, aut bono nostræ conscientiæ statu, non obligamur quærere certitudinem absolutam, nec sumus reprehensibiles, si timeamus, immò valele laudabilis, & commendata prudentia est, quod humiliter formidemus. Ergo, neque tenemur de nostræ operationis honestate perfectam certitudinem quærere, nec ul-

la reprehensione digni sumus, si nonnullam de ipsa formidinè habeamus.

508. Discursus iste certus, ac infallibilis, totus videtur, nisi nos fortè Logica, & sacra simul Theologia fallant. Utrique bonitatem illationis nullus opinor in dubium vertat. De certa verò Minoris veritate, vera Theologia dubitare non sinit, cum sit communis sensus Ecclesiæ ex divinæ Scripturæ crebris oraculis, cunctorumque Sanctorum factis, ac verbis, à Tridentina Synodo satis expressus. Major demum, quæ sola neganda superest, non video, qua ratione ab ullo vero Theologo possit negari, immò non evidens absolute censeretur.

509. Nam, supposita elevatione hominis ad ordinem supernaturalem, nihil ipsum curare diligentius debere, quàm nunquam esse gratiâ privatum, ipso rationis lumine manifestum videtur, etenim gratia supernaturalis est in ordine illo potissima, primaria, ac substantialis perfectio hominis, quæ facit ipsum bonum simpliciter, purum ab omni gravis immunditiæ peccati, divinæ naturæ participem, ipsi conjunctum, gratum, amicum, filium, æternæ beatitudinis hæredem, ad ipsamque obtinendam, etiam ut præmium, & ut mercedem, atque coronam suorum meritorum, laborum, ac pugnarum, habilem, ac potentem constituit.

510. Quapropter omnis alia perfectio hominis viatoris, & in merendi statu constituti, quantuncunque sit nobilis, ac excellens, sive per modum habitus, sive de genere operationis, comparatur ad ipsum tantquam perfectio quædam accidentalis, & secundaria, quæ dimanet à gratia, velut à forma quadam substantiali, & se habente ad instar naturæ in eo ordine supernaturali quæque per se ordinetur ad ipsam gratiam firmiter conservandam, & augendam in sua perfectione, vel si fortè peccato destructa sit, ad ipsam

te-

restaurandam, ac denuò comparandam. Est igitur gratia sanctificans (de hac enim est sermo) multò prærior homini, multòque æstimabilior alia quacunque ipsius operatione, quantuncunque laudabili, & honesta.

511. Verum est fateor, qualibet morali operatione graviter inhonesta corrumpi, atque perire gratiam justificantem, totamque deturbari, atque fædari animæ perfectionem, ac pulchritudinem. Id verò probat quidem, eadem diligentia, quâ teneor gratiam ipsam custodire, & curare salutem, & vitam animæ, quæ in gratiæ ipsius possessione consistit, teneri quoque fugere omnem præsertim gravem operationis inhonestatem, per quam illa destruitur, & anima vitâ privatur; quomodo nanque possem vitam amare, si mortem cavere negligerem? At, quòd plus debeam esse sollicitus de turpi operatione præcavenda, quàm de gratia divina perpetuò possidenda, & conservanda, nemo dicere potest, si terminos intelligat, & principia Theologica non penitus ignoret, aut perfectio satis non penetret.

512. Cùm ergo sit certissimum ex doctrina Catholica, nos non esse obligatos per se loquendo ad habendam perfectam certitudinem de bono statu nostræ conscientiæ, sed sufficere nobis iudicium, quo prudenter, & solum probabiliter iudicemus, nullo nos impediri gravi peccato, quominus Deo nostro grati, & accepti simus: nec esse reprehensibiles aliquomodo, sed admodum potiùs laudabiles, si humiliter timeamus, ac formidemus, ne fortè gratiam Dei re ipsa non habeamus, quia iudicium, quo illam habere credimus, novimus esse de se fallibile, & errori absolute obnoxium: cùm id, inquam, sit certum apud omnes Catholicos, certum pariter erit, quòd non teneamur quærere, per se loquendo, iudicium absolute certum,

& evidens de nostræ operationis honestate; sed satis esse quòd semper operemur ex iudicio similiter probabili, adeoque absolute fallibili, cum quò nimirum rectè cohereat prudenter formidare deceptionis periculū modò jam sæpè à nobis explicato.

§. IV.

Refellitur Terilli solutio, et roboratur amplius vera sententia.

513. **A**D argumentum proxime adductum Terillus (ut jam vidimus initio articuli præcedentis) reponebat, discrimen esse latum, & evidens; quia de nostrâ justitia, sive de bono statu nostræ conscientiæ, non est nobis possibile habere certitudinem absolutam, quare nec illam quærere debemus, non enim possumus teneri ad impossibile: at verò de honestate operationis nostræ possumus absolute, & facile plerunque, certi manere, quapropter sine huiusmodi certitudine nec debemus, nec possumus prudenter operari; nam aliàs voluntarium subiremus periculum transgrediendi, re ipsa, legem Dei, quod est apertè contra veram prudentiam, & reverentiam debitam eidem legi.

514. Veruntamen in primis discrimen esse nullum juxta principia Probabilismi, ex dictis facile colligere sit. Nam, si nemo potest aliquando peccare, dum operatur sine actuali remorsu, sine ulla formidine, vel timore de suæ operationis inhonestate: & aliunde tenetur semper ita operari, adeò ut peccet, hoc ipso quòd vel leviter timeat, aut formidet; consequens fit, ut quilibet in omni sua actione scire semper possit, ac debeat ex certo suæ conscientiæ testimonio, quando peccet, quando non peccet: ergo & scire poterit, an gratiam aliquando per peccatum amiserit: ergo & scire poterit eadem certitudine, an gratiam habeat, vel non habeat re ipsa, saltem ex aliqua

M m m sup-

suppositione, nempe, quod per Baptismum, aliudve Sacramentum illam receperit.

515. Puto autem Terillus, & alii Recentiores non dicant, posse nos, ac debere certo prorsus scire, adhuc ex dicta suppositione, quod iusti simus re ipsa, & coram Deo. Aut profecto, si dicant, difficile reperiant, qui sibi credant. Sanè alioqui parùm timere deberemus, ne non gratiam habeamus, saltem ex capite infirmitatis, indispositionisque nostræ; cum tamen huc Concilium Tridentinum, unice, vel præcipue, referat motivum timendi, ut supra constitit ex verbis ipsius. Non ergo nostrum solvit argumentum Terillus, sed novâ quadam inconsequentia doctrinam suam involvit, & implicat.

Sup. §. 2.

516. Rursus, si per *mysterium* Probabilissimi, & artificium reflexionum ipsius, certitudo absoluta de actionis honestate comparari minime possit; facile nobis Probabilistæ dabunt, illam nec necessariam, nec possibilem. Nam de honestate directâ objecti, vel actus, plerumque non dari talem certitudinem, immò nec possibilem esse, ipsi Probabilistæ perpetuò clamant. At subtile artificium Recentiorum non veram aliquam inferre certitudinem, sed errorem certissimum, & captiosissimum, à quo summopere sit cavendum, tum alias sæpè, tum præcedenti articulo, ubertim, & clarissimè demonstravimus, etiam attenta istius materiæ conditione, quæ nos ad lucem ipsam digito demonstrandam compellit. Igitur absolute certitudo prædicta neque est necessaria, neque possibilis ad honestè, & prudenter operandum, (regulariter saltem, atque per se loquendo) ex humanæ prudentiæ lege.

517. Addimus bonâ veniâ ipsorum Recentiorum, nec ipsos, qui artificij sui mirabilis incredibilem fructum, utilitatemque pretiosissimam, tantopere commendant, ac suadent, si forte eidem conscientias

suas, animæque salutem fidere audeant, Probabilissimum ad praxim deducendo (quod de paucis crediderim, nisi dubitare non possim), præfatam certitudinem obtinere in cunctis suis individuâ actionibus, ita ut per hoc præcisè quod reflectant in regulæ objectivæ, quam sequuntur, directam probabilitatem, statim ex benigna sententia concludant apud se prorsus infallibiliter, ac immobiliter, operationis suæ honestatem.

518. Quid enim, an credere debemus, in tanta, atque tam crebra, humanarum actionum varietate, in omni negotio, quod gerunt, in omni opere, quod exercent, semper, ipsos formare iudicium absolute certum, & evidens, de eo quod non aliquo inordinato affectu fallantur, quod nihil faciendum omiserint, quod denique re ipsa, & coram Deo, diligentia adhibenda necessariò in quaerenda lege divina debitam mensuram impleverint? Rem miram! Maxime, cum in cunctis actionibus non semper sit ad manum auctoritas viri prudentis, aut opinio certò probabilis, quæ uniuscuiusque actionis elicienda determinatum, ac peculiarem modum, propriasque circumstantias ipsius individualiter taxet, ac determinet; plures nanque frequenter necessum est relinqui propriæ prudentiæ ipsius operantis, qui ex regulis communibus ratiocinando actionis suæ honestatem cõcludat.

519. Adhibeamus, vel unum determinatum saltem exemplum in hac ipsa materia Sacramentorum, ex quo ad actiones omnes humanas facile sit argumentum ducere. Qui poenitiæ Sacramentum ministrat, quavis non debeat, neque possit omninò, ex lege saltem Dei ordinaria, formare, inspectis omnibus, iudicium absolute certum, & evidens de Sacramenti conferendi valore (quod malè hallucinatus Lapidarius negabat, & facile supra monstravimus); debet tamen, ut rectè, & honestè se gerat, iudicare non temerè, sed

sed prudenter, se quantum debuit facere, re ipsa, & coram Deo verè fecisse in cognoscendo numerum peccatorum, eorundemque species, ac circumstantias, verum insuper poenitentis dolorem, propositum non peccandi de cætero, & dispositionem legitimam ad suscipiendam absolutionem: item in ipso poenitente instruendo, ab ignorantibusque liberando (quod est præcipuum Confessarii munus, quod utinam plures adimpleant!) in taxando legitimam peccatorum satisfactionem, in adhibendo sanas opportunasque medicinas vulneribus conscientiae ipsius: denique se perfectè undequaque implevisse munus suum, neque re verà in aliquo defecisse.

520. Id planè nisi possit prudenter judicare, concludere prudenter non potest, honestè se procedere ad absolutionem tribuendam, conficiendumque Sacramentum, nisi velis, ut possit prudenter judicare, honestè se conficere Sacramentum, licet non fecerit, quantum facere debuit, ut verum, ac legitimum ipsum conficiat, quod foret impium, ac stultum delirium.

521. Jam placidè rogamus neotericos Probabilistas, an ipsi, & alii omnes, qui Probabilismum sequuntur, nunquam impendant aliquam Sacramentalem absolutionem, nisi priùs sciant infallibiliter, nimirum, per iudicium absolutè certum, & evidens, nullique obnoxium deceptionis periculo, se nihil prorsus ex iis, quæ recensuimus, in ea confessione prætermisisse? Scio, ipsos affirmare debere, ni velint, vel se ipsos, vel suam opinionem damnare. An affirmare audeant, quæstione sic distinctè proposita, perfectò non scio, sed magnopere dubito. Id verò mihi dubium non est, quòd, si coram prudentibus affirmant, paucos omninò inveniant, qui sibi fidem habeant. Fortassè nullum.

522. Hoc de reliquis omnibus iudicium nostrum est. Iis tamen La-

pidarium annumerare nobis non licet; scimus enim ipsum intrepidè affirmare, quin ex professo, ac latè contendere, & se ipsum, & reliquos Probabilistas, & quotquot velint prudenter agere, debere omninò, ac facillè posse, non tantum in materia, proximè adducta, sed generaliter in quacunque materia, antequam ad agendum aliquid se determinent, iudicare iudicio penitus infallibili, se nihil omisisse de diligentia debita in quaerenda sincerè lege divina, ita ut, neque leviter formidare debeant, aut possint, ne quid ampliùs ab ipsis exigat Deus. Alioqui nemo, inquit, operatur prudenter, quia non aliter potest rectè concludere ultimum conscientiae dictamen absolutè certum, & evidens de suæ operationis honestate, sine quo nemo unquam operatur prudenter. Sic ille.

523. Lege ipsum (si nimis tibi vacat), præsertim à 4. sect. & miraberis hominem hæc passim repetentem; & tamen nobis solita urbanitate sua, & stylo planè humanissimo, singulis ferè paginis objicientem intolerabilis superbiæ crimen, nempe, quòd ultra modum deferamus proprio iudicio, eò quòd generaliter doceamus (attende obsecro crimen nostrum) neminem unquam posse aliquod objectum amplecti, quod honestum non iudicet iudicio proprio suo (alieno utique nemo iudicat) non absolutè certo, sed probabili tantum, neque propter rationes ex cerebro proprio depromptas, sed vel propter maiorem illud ipsum docentium auctoritatem, vel propter veras aliquas, ac solidas rationes ex probatis principiis hausas: nec doctrinam cujuslibet, quantuncunque sapientis, debere nos probare, aut recipere, nisi, quam veram esse credamus, prout dicat lumen ipsum rationis, & Augustinus, & se ipsum facere, & ab omnibus semper faciendum expressè docet verbis alibi jam transcriptis.

524. Hoc crimen nostrum pessimum: hæc est superbia nostra in-

M m 2 le-

Sup. li. 1.
contr. v. 8.
art. 2. § 3.

leranda, quam nobis passim exprobrat hic Magister insigniter prudens, & humilis; qui non certè de rebus aliundè notis, sed de abstrusis conscientia suæ, in omnibus, & singulis suis actionibus singularibus, iudicium profert (utique non alienum, nec de alieni consilii directione) absolutum, determinatum, penitus evidens, & infallibile, quo adeò irreprehensibilem se pronuntiat, ut vel districtum iudicium Dei nec leviter timere debeat, aut possit.

525. Denique nihil agere, quod honestum non iudices sincerè, & coram Deo juxta prudentia regulas; ita verò, ut de tali iudicio tuo moderatè timere debeas, ne fortè discrepet à iudicio Dei, hoc quidem tumor est, & superbia non tolerabilis; at te verè probatum absque timore ullo apud Deum putare, eò quòd te commendet testimonium conscientia tuæ, hæc vera humilitas, & prudentia est. Hæc est *Religiosissima*, atque *pissima* Lapidarii Theologia. O Theologiam! Repete, quæ tradidimus supra art. 5. maximè §. 11. & 12. ubi ex Augustino, & Bernardo antiquis, ac probatis Catholicæ Ecclesiæ Magistris, Theologiam dedimus Lapidarii Theologia hæc aliter oppositam, quam lucem tenebris.

§. V.

Suadetur insuper vera sententia ad Recentiores Antiprobabilistas.

526. **P**robabilistis igitur valere iussis, quorum scilicet artificium inane, cui innitentes à vera, communique sententia recedunt, parum negotii nobis facessit, superest apud nostros Antiprobabilistas, si qui adhuc repugnent (quod vix credere possumus) ejusdem veritatem sententia tandem aliquando evincamus.

Et verò præter reliqua superiora argumenta satis, ni fallimur, efficaciam, ad argumentum istud proximè adductum non apparet, quid ip-

si, vel apparenter, dicere valeant. Quid alioqui? Audebunt ne affirmare, neminem aliquando agere posse prudenter, & honestè, nisi iudicio certo, prorsusque infallibili iudicet, se invenisse re ipsa legem antecedentem, atque directam Dei, cui suam actionem conformet?

527. Porro ipsi ad legendam reflexam, Probabilistarum asylium, confugere non possunt, ut supponimus. Neque item ad illud conscientiarum fidelium grande, ac generale solatium, de quo toties mentionem fecimus, nimirum opinionem Recentiorum docentium, neminem peccare posse formaliter, ac imputabiliter, dum agit nullum sentiens conscientia suæ stimulum, aut remorsum, ortum ex aliqua notitia actuali, dubitatione saltem, aut suspitione, de intrinseca malitia objecti.

528. Assertum hoc, utcumque Probabilismo connectatur (de quo non nihil supra, & latius alio die dicemus), nisi eidem de facto fuisset adjunctum, nec stare ipse posset, nec tantam, tamque immobilem, beatamque, conscientiarum gignere pacem; nulla nanque reflexio ad Probabilismi principia sufficit, ut vel illi, qui plenum ipsis assensum præbent, in omni actione sua possint concludere ultimum conscientia dictamen absolute certum, & evidens de ejusdem suæ actionis honestate, ut proximè manet ostensum. Quapropter, nisi ulterius ad doctrinam istam reflecterent, semper timere possent, ne fortè fallerentur, & peccarent, quanvis se honestè operari censerent. Quia igitur firmissimè persuasi sunt, neminem unquam posse formaliter peccare, quandiu se non peccare existimat, quin immò, nisi iudicet, se peccare, aut de hoc saltem dubitet actu; persuasio hæc, ad quam tandem reflectunt, omnem absorbet peccandi timorem, subindeque plenissimam securitatem, & conscientia pacem ingenerat.

529. Doctrina ista cõmuni persua-

suasione, & praxi quoque hoc sæculo nimis recepta ab errore negante, ignorantia peccata (quo nullus perniciosior Christianis moribus, sanctoque Dei timori, & curæ salutis æternæ inimicior extitit aliquando) in quo, vel parùm differat, ego planè non video. Illa verò non tantùm Probabilissimum sustinet, sed nullum est adeò horrendum scelus, quod non possit protegere, & excusare. Quid enim non hominibus licebit? Quid non pacatâ conscientia fiet, si nemo verè peccat, nisi qui iudicat se peccare, aut de hoc saltem dubitat actu? Quodnam erit dictamen Theologi, Directoris, Confessoris, immò & conscientia propriè, usque adeò improbabile, ut non avidè, intrepidè, ac securissimè recipiatur? Quid jam errores circa legem Dei, & non potius ipsius veram notitiam, homines sui amantes vehementer timeant, & caveant? Utinam tanti mali periculum hodiè tantùm immineat, & non ipsum in Populo Christiano infelicissimè grassetur, ac sæviat! Sed hoc accuratissimam, & longissimâ postulat disputationem, largioresve fontes lacrymarum.

§ 30. Hic est Ignorantissimus (idest doctrina de ignorantia peccatis apud recentes Probabilistas) Probabilissimè nescias an parens, an alumnus, aut filius; an comes, aut germanus frater? Id certum, sine illo Probabilissimum vivere non posse. Sed & illud certum præterea, per illum fieri vulnus propemodùm immedicabile, quia fit propemodùm insensibile, & morbus insensibilis est incurabilis, ut olim agebat Bernardus. Idèd nos contra ipsum multa præmaturare, nec parùm terribilia sæpè coacti sumus, ne laborem, & operam ferè perdamus, dum Probabilissimum refellimus.

§ 31. Interim Lapidarius Ignorantissimum suam doctrinam adeò certam, & Catholicam censer, ut doctrinam oppositam, solitâ suâ animositate Jansenismum esse contendat: adeò nobis exorbitat, & passim

non mediocriter errat novus hic Magister; cum quo, si nec dum dicta sufficiant, alibi nos videbimus, Deo largiente, ubi doctrinam ejus non cursim ad verum Lydium Lapidem examinabimus, & nudam illi ob oculos constituemus nō sine horrore, ut arbitror, contemplandam; nisi fortè nos interim Petri Sedes, quæ verus Lydius Lapis est veritatis, labore isto liberare voluerit in magnum bonum populi Christiani.

§ 32. Jam ad rem nostram. Quod Probabilista, qui ex præfatis principiis sibi certissimis totam benignam suam Theologiam hauriunt, prætersam certitudinem absolutam ultimi conscientia dictaminis asserere præsumant, aut tueri, licèt mirabile sit, quia mirum est, & stupore dignum, quòd talibus principiis assensum præbeant; ex hac tamen suppositione parùm certè, vel nihil admirationis habet: quid enim mirum est, si falsitatem falsitas generat, & magna falsitas magnam falsitatem?

§ 33. At verò Recentiores Antiprobabilista, quibus principia illa falsa sunt, & absurda, mirum est, nec mediocriter mirum, quòd conclusionem Probabilistarum, quæ sine illis stare non potest, vel tenere potuerint, vel probare. Suspicio (quòd jam alibi innui), ipsos Probabilissimum, cui intellectus eorum diu fuerat assuetus, nondum satis esse dedoctos, nec omnia ipsius germina, & fructus plenè adhuc ex animo convellisse.

§ 34. Enim verò hi Auctores nō audebunt, opinor, affirmare, neminem unquam posse bonam, & rectam formare conscientiam ex iudicio directo de actionis honestate non absolutè certo; hæc enim est opinio, & error Sinichii ab Alexandro VIII. damnatus. At ex iudicio non absolutè certo, sed verè opinativo, & probabili tantùm, nemo potest rectè concludere ultimum conscientia dictamen absolutè certum, & evidens de honestate ejusdem actionis sub eisdem omninò circumstantiis, si quidquam

Bern. li. de
Ani. c. 12.

quam valeant Dialecticæ regulæ. Igitur ex præfato iudicio, vel non licet concludere dictamen certum, vel necessarium appellandum erit ad aliquod reflexum principium, cui directum iudicium substat, reddatur absolute certum, & evidens.

535. Ex nullo autem reflexo principio fieri potest, ut iudicium directum de honestate intrinseca objecti accipiat novam aliquam certitudinem de eadem objecti honestate relatè ad legem Dei directam, & antecedentem; quia principia reflexa nullam novam rationem, aut conjecturam afferunt, ratione cuius objectum illud firmius putari possit conformari cum tali lege, seu (quod eodem redit) esse re ipsa honestum per ordinem ad illam: ergo, si ex reflexo principio firmius, ac certius creditur honestum esse, non est per ordinem ad legem illam: ergo per respectum ad novam aliam legem (utique consequentem, sive reflexam) ad quam scilicet reflexum principium refert, & comparat objectum illud, ut affirmatum per iudicium directum.

536. En igitur ex integro tandem relabimur in arcanum *mysterium* Recentiorum, & artificium novi Probabilismi. Quod tamen adhuc minimè sufficit ad dandam certitudinem absolutam, & perfectam conscientie pacem, nisi adjuvetur, ut nuper dicebamus, à suo, vel parente, vel fatu, Benignistarum Ignorantismo.

Eligant ergo modò Antiprobabilistæ, cum quibus agimus, vel opinionem istam deferere, quam refutamus, vel redire ad benignum, quem deferuere Probabilissimum, quod opinor non est timendum; neque enim alia via reliqua est, nisi via illa Sinichii, quam nemo jam Catholicus calcare potest, nisi velit Catholicus esse desinere.

§. VI.

Præcluditur evasio, & firmatur ulterius vera sententia.

537. **D**icent, discursum nostrum neutiquam cogere ad ullam ex propositis viis, cum adhuc præter illas via quædam tuta superfit.

Equidem, qui contendat, nunquam licere agere ex conscientie dictamine, quod non sit absolute certum, & evidens, de positiva actionis honestate, evitare planè non potest appellationem, ad principia reflexa, quibus utuntur Antiprobabilistæ, nisi ad Sinichium declinare voluerit: idque discursus noster manifestè convincit. At verò, qui requirat dictamen, quo absolute certus reddatur de suæ operationis honestate, non quidem positiva, sed negativa tantum, hoc est de non peccato formali, & imputabili: is profectò, nec debet cum Sinichio adstruere iudicium directum absolute certum, & evidens; neque appellare cum Probabilistis ad fictitiam legem reflexam.

538. Utrique per id solum, quod reflexè cognoscat iudicium suum directum, licet merè probabile, de honestate intrinseca objecti, supposito principio sententiae nostrae penitus infallibili, quod non certius iudicium requiratur ad licitè, & prudenter agendum, evidenter concludit, se peccare non posse, saltem imputabiliter, ac formaliter, utendo tali iudicio directo, quanvis absolute fallibili; etenim si contingat, falsum esse re ipsa, violabit quidem legem re verà, involuntariè tamen, ac purè materialiter. At utrunque evidenter, & facile cognoscere potest: ergo potest, ac debet concludere conscientie dictamen absolute certum, & evidens de eo quod formaliter non peccet, seu, quod in idem redit, de negativa saltem actionis

nis honestate. Hic esse debet sensus nostrorum Recentiorum, si nolint nos absolute deferere.

539. Ceterum via ista non modo difficillima, sed & prorsus impervia mihi videtur.

Et primò quidem illa rectè supponit, non esse contra humanæ prudentiæ legem, nec contra reverentiam debitam legi Dei, agere, inspectis omnibus, cum aliquo periculo (scilicet exiguo, ac remoto) transgrediendi re verà ipsam divinam legem; id quod præcipue, aut unice videbatur difficile: sed tamen absolute à nemine posse negari, & constat ex jam dictis, & constabit ulterius ex statim dicendis.

540. Hac autem veritate supposita, exigere ad honestè operandum absolutam conscientiæ certitudinem de negativa actionis honestate universaliter, ac sine restrictione, perinde sanè mihi videtur, ac si nos infallibiles asserere velimus, supposita iudiciorum nostrorum (quam negare non possumus) fallibilitate absoluta, & nimis etiam frequenti falsitate.

541. Profectò practicos nostros errores de rerum turpitudine, vel honestate, plerunque (vix non semper) oriri, vel ex culpis nostris præteritis conscientiam nostram obtebrantibus, quas commissas scimus, dimissas ignoramus, & ut dimissæ sint, ex residuis habitibus fædis, ac tetræ, vel ex solita nostra negligentia, & incuria in lege divina quærenda, vel ex inordinatis, ac pravis affectionibus, quæ nos frequenter faciunt caligare, & malum bonum dicere, ac bonum malum; nemo, qui verè Theologus sit, inficiari posse videtur. Id utique doctrina Catholica de communi peccato originis, & propriis ipsius effectibus: id documenta, & exempla Sanctorum: id sensus, & consensus sapientium omnium: id denique, vel sola experientia nostra, satis manifestè nos docent.

542. Et volunt nihilominus hi

docti Recentiores, ut in omni actione morali possimus, ac debeamus evidenter scire, iudicium, quo dirigimur, ita esse probabile, ut vel non fallamur re ipsa, vel nullâ culpâ nostrâ fallamur? Et Propheta sanctissimo exclamante in sermone Domini, *Delicta quis intelligit? Ab occultis meis munda me*: alio item Propheta in eodem spiritu dicente, *Pravum est cor omnium, & inservutabile: quis cognoscat illud?* Nos tamen possumus in omni opere nostro securi, ac imperterriti affirmare: *Mundus ego sum: non peccavi*? Et hoc, quando nescimus, aut quando certò saltem non novimus, an egerimus contra legem Dei? Id verò nobis videtur difficillimum: immò vix non certissimè crederemus à nullo verè Theologo affirmandum.

543. Sed enim verò veritatis istius non Theologos duntaxat, & Doctores Catholicos, verum etiam Philosophos, & ipsos Ethnicos, testes producere promptum sit.

Equidem Aristoteles errores nostros, maximè morales, non aliò, quam in vitia, & pravas nostri animi affectiones, perpetuò refert, adeoque constanter, & universaliter asserat: *Studio igitur id est affectabile voluntate, quod verè est bonum. Vitioso verò quidquid contigerit*. Subdit autem exemplum opportunum: *Fitque hoc perinde, atque in corporibus ipsis. His enim, quorum corpora bene se se habent, salubria sunt ea, quæ verè talia sunt. Iis autem, quorum corpora sunt egrota, nec hæc ipsa, sed alia. Similiter & amara, ac dulcia, & calida, atque gravia, & cætera id genus. Studiosus enim homo rectè singula iudicat, & singulis in rebus id ipsi videtur, quod verè est tale*.

544. Et paulò inferius: *Ratiocinationes enim agendarum rerum principium habent, cum talis sit ipse finis, & ipsum optimum, quidquid eadem sit illud... Hoc autem, non nisi bono viro videtur: pravitas enim pervertit, facitque, ut circa principia rerum agenda-*

Psal. 18.

Hierem. 17.

Philos. 3.
Eth. c. 10.

darum (quid circa singularia?) homo fallatur. Quare patet, prudentem neminem esse posse, nisi sit bonus. Hæc Philosophus ibi, & alia multa sapè in id ipsum, quæ, fateor, non sine rubore lego.

545. Sic censet de re ista satis fanè Christianè Philosophus gentilis, & in tenebris ambulans. Et nos Christiani Theologi, lucis filii, censebimus, nos facile posse in omni actione nostra, non prudenter utcumque, seu probabiliter judicare, sed etiam evidenter scire, quòd si fortè fallamur, penitus inculpabiles, & irreprehensibiles simus? Puto Theologos nostros ira censes magis deceret Philosophia illa, sicut & hæc Theologia deceret magis, aut minùs saltem dedecet Philosophum.

§. VII.

*Idem contra eosdem Recentiores
ex doctrina pagina sacra
validum argumentum
conficitur.*

546. **V**erùm habemus insuper pro veritate ista, omiſſis aliis multis, argumentum, me iudice, prorsus irrefragabile.

Nimirum Deus in Scripturis suis passim nobis promittit veram lucem, veram scientiam, verum intellectum, quo voluntatem suam, & legem exactè implendam cognoscere possimus, si diligenter illam quæramus, si pulsamus, si oremus, si humiles simus, si recto corde, ac simplici ad ipsum accedamus, si sincerè, ac non insidiosè agere cum ipso velimus: *Qui quærit legem, replebitur ab ea: & qui insidiosè agit, scandalizabitur in ea. Homo sensatus credit legi Dei, & lex illi fidelis. Qui sequitur me, non ambulat in tenebris, & alia sine termino in idipsum, quæ prolixum foret congerere. Plurima sparsim dedimus per decursum totius Operis, & multò plura dabimus cum Sanctorum Doctorum exposi-*

Eccli. 32. &
33.

Ioan. 8.

tionibus, ubi de veritatis moralis inventione non impossibili, quam benigna Theologia adeò obfirmatè, & audacter negat, ut errores probabiles, eos scilicet, qui apud nos ipsos non minorem erroris, quàm veritatis, immò etiam maiorem speciem habeant, pro regula moralis, honestatis, & pro via tutissima salutis, obtrudere non vereatur.

547. Hæc verò testimonia divina, nisi nos Deus fallit verbis inanibus, & nisi SS. Patres, quos Deus ipse dedit Ecclesiæ Sanctæ lumina, & nobis pariter vitæ Doctores, suæque voluntatis interpretes, omnes in tenebris ambularunt, & nos miserè deceperunt, continent manifestam universalem promissionem, ratione cuius credere infallibiliter, & firmiter sperare debeamus, fieri nunquam posse moraliter, ac per se loquendo (nam rarò, atque per accidens oppositum contingere, haud diffitemur, nec contradicit verbis divinis), ut voluntatem, ac legem Dei, seu veritatem nobis necessariam ad honestè, & prudenter operandum, recto, ac sincero corde diligenter quæsitam aliquando non inveniamus.

548. Quid ni verò? An ne Deus, dum nobis loquitur, nihil nobis significat? Aut, quod toties promittit, non adimplevit? Nunquid faciemus Deum mendacem, ut innocentes nos ostendamus? Deus disertè affirmat, *Non habetis propter quod non postulatis: petitis, & non accipitis, eo quod malè petatis.* Nos verò contra dicere audebimus: *postulamus, & querimus diligenter, & benè; et tamen non habemus notitiam veritatis;* idque usque adeò inhæsitanter, ac firmiter, ut etiam jurare possimus? Quid dicemus? Profectò, si non falsò juramus, Deum non vera loqui necessum est.

Iacob 4.

549. Huc reflectant vellemus Probabilistæ, quibus vulgare proloquium est, veritatem moralem, & legem Dei, ut plurimum inveniri non posse, quanvis diligenter quæsitam.

Ad Hebr.
6.

tam. O quale assertum! o quale proloquium! Enim verò, si verum illud sit, falsum est assertum Apostoli ut rem immobilem proferentis, *Impossibile est mentiri Deum*. Cæterum hodie doctrinæ hominum, & humanæ mentis discursus nimio habentur in pretio; verba verò divina vix attenduntur pro morum doctrina tradenda, quasi doctrina ista, si vera sit, ex Dei verbis non esset haurienda. Sed hæc in loco suo latè versabimur cum SS. Ecclesiæ Doctoribus, & fructum hunc ex arbore sua (idest, Probabilismo) pendentem demonstrabimus.

550. Nunc verò conclusionem nostrorum Recentiorum, apud quos verba sacra dignam habent æstimationem, cum hac doctrina Dei conferamus. Nempe ipsi cautè, ac sapienter docent contra Probabilistas, & Jansenistas, non esse necessarium ad prudenter agendum aliquod conscientie dictamen absolute certum, & evidens de nostræ actionis positiva honestate, si de eo, quod agamus re ipsa conformiter ad legem Dei; sed satis esse per se loquendo iudicium absolute fallibile, atque adeò simpliciter opinativum, dummodò sit probabile juxta nostra principia, idest, quo iudicemus determinatè, post legem Dei sincerè, atque diligenter quæsitam, eandem nos re ipsa invenisse; non tamen, quod expellat omnem prorsus formidinem de ipsius legis reali violatione.

551. Tum verò Deus ipse passim nobis promittit, & attestatur, cum, qui veritatem, & legem suam rectè, ac sincero corde diligenter quæserit, illam inventurum re ipsa. Et post hæc adhuc Recentiores contendunt, posse nos, ac debere in omni actione nostra iudicare iudicio penitus infallibili, quòd legem diligenter quæserimus; cum tamen non possimus iudicio simili iudicare, quòd eandem re vera invenerimus. An hæc rectè cohæreant, vel Recentiores ipsos iudices appellamus.

§. VIII.

Frustrà à docentibus argumentum retorquent.

552. **A**T opponat hìc aliquis argumentum vulgare apud Probabilistas frequentissimum, quo etiam aliqui nostræ sententiæ Auctores non rarò utuntur, fortè non satis cautè consentientes eisdem Probabilistis. Nempe moralis Theologiæ Magistri, ipsi etiam Ecclesiæ SS. Doctores, nimis frequenter contraria docent, & sibi invicem contradicunt de rerum turpitudine, vel honestate; unde alterutros falli necessum est: ergo vel non quæsierunt diligenter veritatem moralem, & legem Dei, quod nemo pius audeat asserere; vel certè memoratæ promissiones divinæ non eum sensum habent, quem nos intendimus, nec ita generaliter sunt accipiendæ, sed magna potiùs restrictione donandæ. Mirum est, quantum valeat hoc argumentum apud Recentiores, cum exigui, me iudice, ponderis sit, sed solum non exiguæ irreverentiæ contra nostræ vitæ Doctores.

553. Et in primis negamus in hæsitanter, adeò esse frequentem contradictionem, maximè circa morum doctrinam apud SS. Ecclesiæ Patres; quin neque apud Doctores, etiam privatos pietate, atque sapientiâ præstantiores. Probabilistis verò, maximè modernioribus, apud quos idem valet ad morum honestatem error probabilis, atque veritas ipsa, nullafiet injuria, si dixerimus, ipsos, aut saltem plerosque ipsorum, non quærere ad docendum veritatem ipsam realem, sed apparentiam quandam ipsius: & quidem quæ non minor, aut etiam major erroris apparentia sit. Quid enim frustrà quærant veritatem, qui in apparentia ejus, adhuc minori, regulam honestatis moralis, etiam positivæ, constituunt? Lege Terillum ipsum in prologo de Con-

N n n scien-

scientia probabili, & vide quid affirmet de *innumerabilibus* Theologis, qui ab anno maximè quadragésimo proximo de moralibus scripserunt.

554. Et verò, si sincere non apparentia tantum veritatis, sed ipsa veritas quæreretur, non hoc anno, vel menſe opiniones huius ſcholæ, ſequenti verò menſe, vel anno, quia commodius id accidit, nimis ardentè opiniones oppoſitæ propugnarentur. Sed hic etiam eſt fructus, & quidem valde proprius Probabilifmi, qui nimis clarè oſtendit, quo loco veritas hodie ſit, & quem ſtatum Theologia habeat.

555. Ad argumentum autem nobis oppoſitum reſpondemus præterea, præſatas promiſſiones divinas non loqui, nec procedere, eodem ſaltem ſenſu, de Magiſtris quærentibus veritatem moralem, & voluntatem, ſeu legem Dei, non ut illam adimpleant, ſed ut alios doceant eandem. In hoc proſectò magnum diſcrimen eſt, nec ex altero ad alterum argumentum rectè deducitur.

556. Equidem de Magiſtris in Sanctis Scripturis non lego eadem, nec verba ſimilia; ſed lego potiùs longe diverſa, *Eſt autem Deus verax; omnis autem homo mendax: Maledictus homo, qui confidit in homine: Nec vocemini Magiſtri: quia Magiſter veſter unus eſt Chriſtus*, & alia id genus. Videtur autem hoc ſpectare ad providentiam Dei ordinatiſſimam, ut ſciant homines totam ſpem ſuam in ſolo Deo ſuo collocare, neque humanæ ſapientiæ plus juſto fidant.

557. Præterea non eſt æquè neceſſarium Magiſtris, & Doctoribus Eccleſiæ, cognoscere re ipſa, etiam poſt diligentiam ſufficientem adhibitam, veritatem moralem, & legem Dei, ut alios illam doceant, ac eſt eiſdem, & reliquis omnibus, eandem abſolutè invenire, ut poſſint illam opere implere.

558. Ratio diſcriminis manifeſta eſt: nam ſi unus Magiſter inculpabiliter decipiatur, alius, aut plu-

res erunt, qui veritatem doceant; ſunt enim multi ex Dei providentia: & ut minimum unus nunquam deficiet in Eccleſia Catholica, (ſcilicet ſupremus Chriſti Vicarius) qui cæterorum omnium errores infallibiliter corrigere poſſit, quique in rebus ejuſmodi ad animæ ſalutem pertinentibus neminem poſſit aliquando decipere. Quamobrem, licet unus, aut plures Magiſtri fallantur, nemo eſt, qui non poſſit per ſe loquendo diſcere veritatem, & legem Dei pertinentem ad unumquemque, ſi diligenter illam quæſierit.

559. At verò, ſi poſt factam diligentiam moraliter ſibi poſſibilem omnes per ſe non poſſent invenire legem divinam, carerent abſolutè notiçiâ neceſſariâ ad realem ipſius obſervationem; unde obſervatio divinæ legis foret per ſe impoſſibilis, quod Janſeniſmum ſapit. Ubi obviter obſerva, quò tandem ducat, etiam ex hoc latere, Theologia Probabilistarum, ex quorum ore nihil audias frequentius, quàm veritatem, & legem Dei, eſſe inventu impoſſibilem ſaltem moraliter. Hic, Lector, gradum ſiſte, & parumper ſaltem conſidera novum hoc germen Probabilifmi; nos enim diutiùs morari non poſſumus.

560. Oportuit ergo, ut Deus provideret hominibus gratiam veræ doctrinæ, quam nemo, ſi ſincerè, ac diligenter quæreret, per ſe, ac moraliter invenire non poſſet; aliàs fruſtrà, & iniquè præciperet eiſdem obſervantiam ſuarum legum, quod blaſphemum foret aſſerere. Oportuit inſuper, ut providentiam iſtam eiſdem etiam manifeſtaret, & crebris promiſſionibus communiret, quo eorum animi erigerentur, nec magnis, ſibi obviantibus in via morum, difficultatibus ſuccumberent.

561. Non verò oportuit (forte non expediebat) ut homines ad docendum alios eandem facultatem, & ſecuritatem haberent invenendi realem veritatem: unde nec debuit Deus

Ad Roma.

3.

Hier. 17.

Math. 23.

Etus homo, qui confidit in homine: Nec

vocemini Magiſtri: quia Magiſter ve-

ſter unus eſt Chriſtus, & alia id genus.

Videtur autem hoc ſpectare ad pro-

videntiam Dei ordinatiſſimam, ut

ſciant homines totam ſpem ſuam in

ſolo Deo ſuo collocare, neque hu-

manæ ſapientiæ plus juſto fidant.

557. Præterea non eſt æquè ne-

ceſſarium Magiſtris, & Doctoribus

Eccleſiæ, cognoscere re ipſa, etiam

poſt diligentiam ſufficientem adhi-

bitam, veritatem moralem, & legem

Dei, ut alios illam doceant, ac eſt

eiſdem, & reliquis omnibus, ean-

dem abſolutè invenire, ut poſſint il-

lam opere implere.

558. Ratio diſcriminis manife-

ſta eſt: nam ſi unus Magiſter incul-

pabiliter decipiatur, alius, aut plu-

Deus ad munus istud universales suas promissiones extendere, aut in eodem sensu dirigere; ne aut ipsi superbirent (quod est humanum) quasi scientiæ claves habentes; aut reliqui in eorum sapientia, ultra quàm par est, confidentes minori tenerentur sollicitudine quærendi Deum, unicam vitam suam, ad ipsumque contrinud accedendi per iuge orationis studium, quasi ad verum, ac primum luminis fontem, & emendatorem sapientum. *Et ipsa huius rei difficultas (cum Augustino dicere possumus) ad hoc est utilis, ne sit spes sibi quisque, aut homo alter alteri, sed Deus suis omnibus. Id enim nobis potius expedire, prorsus piorum ambigit nemo.* Sed de his fusè in loco jam insinuato.

562. Interim verò, si Recentioribus discrimina ista non placeant, satis sit ab ipsis inquirere, utrum audeant asserere, præfatas promissiones divinas sic esse intelligendas, ut possit absolutè contingere, eum, qui diligenter recto, ac sincero corde inquit legem Dei, & veritatem sibi ad honestè operandum necessariam, re ipsa non inveniatur passim, atque frequenter, prout de Magistris, ac Doctoribus asserunt? Si negent ipso suo dissensu suum ipsi argumentum solvent. Si verò affirmant (quod vix credere possumus) nolumus ultra hic cum ipsis de re ista contendere. An autem verba illa divina à SS. Ecclesiæ Doctoribus toties usurpata, & exposita ita liceat Catholicis interpretari, pios omnes, atque sapientes, iudices appellare sufficiat.

563. Cæterum Recentiores, cum quibus agimus, illa interpretentur ut volent, dummodò nos patiantur cum Augustino potius desipere. Ex quo, sicut ex aliis Sanctis Doctoribus, multa, si locus ferret, possemus testimonia producere. Hoc unum modò: *Fieri enim non potest quadam providentia divina, ut religiosi animi se ipsos, & Deum suum, id est, veritatem, piè, castè, & dili-*

genter quærentibus inveniendi facultas desit.

564. At juxtà nostros hos Recentiores cum de inventione ipsius per se loquendo absolutè certi manere non debeamus, neque possumus; scire tamen semper possumus evidenter, immò debemus, nos illam diligenter quævisse. Et, quod est mirabilius, secundum Recentiores Probabilistas inventionem moraliter loquendo, ne opinativè quidem possumus affirmare, atque adeò neque debemus: de nostra verò exacta diligentia quærendi, peccamus, si vel leviter, dum operamur, possumus aliquando timere. Quid hic? Nonne Augustinus verus est Magister Ecclesiæ?

§. IX.

Urgentur denique, & convincuntur Neoterici Antiprobabilistæ.

565. **H**æc quidem per se digna seriâ, ac Theologicâ consideratione, & adversus Probabilistas alibi à nobis fusiùs urgenda. Opinor autem eis non indigemus, ut Recentiores nostros penitus vincamus. Mirum enim, si non sufficiat apud cordatos viros, solius veritatis amantes, illam unam rationem, gravem utique, ac seriâ, §. 6. insinuatam, sub generalioribus terminis, eandem hic fidelibus, ac rectis conscientiis ipsorum paulò distinctiùs contemplandam offerre.

566. Quoniam igitur ipsi sponte fatentes nobiscum, ultimum conscientiae dictamen absolutè certum, & evidens, de positiva actionis honestate, nec esse necessarium, neque possibile, ad licitè, & prudenter agendum, exigunt nihilominus dictamen penitus infallibile, & nulli formidini obnoxium de eo, quòd formaliter non peccemus: necessarium est, ut asserant, eum omnem, qui licitè operatur, & formidare me-

N n n 2 ri-

Aug. Enchir. c. 60.

Aug. li. de quant. ani. c. 13.

ritò posse, ne fallatur re ipsa circa realem honestatem objecti, de qua iudicium habet purè probabile, adeoque absolurè fallibile; & simul absolurè certum esse debere, quòd si fortè fallatur, & legem transgrediatur re ipsa, per ipsum non steterit; neque ex aliquo capite sibi imputari possit legis transgressio. Hæc est istorum Recentiorum sententia, per quam cautè recedunt ab omnibus modernis, tum Jansenistis, tum Probabilistis, in eandem, ut vidimus, assertionem de absoluta conscientie certitudine, licet diversis viis, immò & extremè oppositis, consentientibus.

567. Precamur autem ipsos benevolè, ac sincerè, ut qui non procul distant à via veritatis, quam unicè amant, & quærent, quòd illam tandem plenè teneant, ac doceant, in hoc dissidio magni certè momenti, hæc pauca, quæ subijcimus de multis, quæ noster Pater Elizaldus fusiùs expendit, seriò, & attentè meditari non negligant. Nolumus autem nostris in re tam seria, sed verbis potius ipsis tanti Doctoris loqui.

Elizalde
Recta doctrina
m. p. 1.
l. 3. q. 2. §.
3.

Luc. 18.

568. In primis in universali certum est, nos teneri ad studium aliquod salutis nostræ; ad curam, & sollicitudinem, & affectum demum aliquem æternorum: quod probandum non est, & negat nemo. Hoc autem studium, hanc curam, & sollicitudinem taxare certa, & nobis perceptibili, & quoad nos nota, & determinata mensura, fortè est impossibile; quia fortè oportuit, nos de hoc ipso esse sollicitos, tam humilitatis, quam sancti timoris Dei causâ, utque magis in ipsa spem nostram collocemus, nec ex illis simus, qui in se confidebant, quorum unus sue iustitiæ sophisticè certus dicebat, Jejuno bis in Sabbato &c. Dato deinde, nobis eam mensuram esse notissimam, contingit mox alia incertitudo, an expleverimus mensuram, an remissiores extiterimus.

Rursus Auctores omnes requirunt diligentiam aliquam pro inveniendâ veritate morali. Quantitatem hujus diligentie certa, & infallibili mensu-

ra taxare, quæ sit nobis nota, & infallibilis, tantum requiritur, & non plus, est credo impossibile: rursus certè esse non possumus; nos segiores non extitisse. Auctores alii expressè requirunt orationem, nec illius necessitas videtur negari posse, cum tam facile, & obvium id sit ex sacra auctoritate. Alii requirunt præterea purgationem conscientie, & animæ; anima enim non munda facile fallitur.

Etenim ex experientia unicujusque, & omnium, & ex Philosophia, & ex sacra auctoritate constat innegabiliter, secundum diversam animæ nostræ dispositionem, & habitus, & affectus, & passiones, diversa nobis apparere objecta, ac incredibiliter mutari faciem rerum omnium. Fortè, quia non, quantum debeo, in charitate affectus sum, & ex defectu ejus, objecta materialia charitatis pertinentia ad proximum non tantum mihi dissonant, v. g. in detractioe, & fortè ex eo defectu, quod est grave, videtur leve; sic in obedientia, in paupertate, in iustitia, & in cæteris. Similiter etiam est in docendo, & speculando: fortè ex elatione, ex defectu propriæ cognitionis, quia majora viribus andeo, quia sanctos libros non consulo, quia Deum non oro, quia conscientiam non mundo, & animam, fallor, ac deficio &c. Hæc, & plura in idipsū præclarus iste Theologus, verè Theologus, quæ libenter abrupimus, licet adeo pretiosa; quia opinor non difficilem Spartam colimus.

569. Porro haud facilè mihi poterò persuadere, si Recentiores isti, cum quibus agimus (viri nempe doctissimi, & eximie prudentes) præfatas omnes causas incertitudinis, & alias plures, quæ cogitari possent, fideli suæ prudentiæ trutinâ seriò, ac maturè librare voluerint (de quo prudenter timerè non possumus), fore, ut deinceps doceant, aut teneant, posse nos, ac debere in omni actione nostra morali prorsus evidenter scire, quod in nullo re ipsa defecerimus, ita ut rogati promptè valeamus

mus citra omnem formidinem affirmare, *tantum facere debui, tantum feci, neque vereri deo districtum Dei iudicium in huius mei operis examine*. Et quis precor sic audeat, nisi qui fortè, & Deum, & se ipsum ignoret?

570. Enimverò haud negaverim, posse nos reflectendo ad nostri operis circumstantias, & insuper ad nostram diligentiam adhibitam, quandoque, neque rarò, manere aliquantò certiores, seu minùs sollicitos potiùs de culpæ formalis periculo. At, quod maneamus certi simpliciter, ut neque leviter timere debeamus, credimus nunquam prorsus, aut non nisi rarò contingat. Immo plerumque solent reflexiones ejusmodi novam potiùs producere sollicitudinem, & motivum iusti timoris; ideòque homines, quò prudentiores sunt, eò solent esse tardiores, & in agendo magis cunctabundi, quia solertiùs considerant omnia errandi pericula, sapiùsque, ac maturiùs reflectunt in cunctas sui operis circumstantias: contra verò ignorantes, atque imprudètes, intrepidè operantur, & audacter, quia de malitia, vel bonitate actionis facilè, & impavidè iudicant, *eo quod respiciant ad parva, ut ex Philosopho notum est*. Melius autem utrunque exprefit Spiritus Sanctus, *Sapiens timet, & declinat à malo: stultus transilit, & confidit*. En quid timor (scilicet moderatus, & cautus), quid verò nimia confidentia sit.

571. Ab hoc vero Magistro Sancti omnes didicerunt prudentiam suam, & modum operandi, non sanè impavidum, & vacuum timore peccandi; sed cum potiùs, quem non semel expressimus, præsertim supra art. 5. ex SS. Augustino, & Bernardo, ubi multa de hoc diximus, & aliàs, sapè. Unum tantùm hic addam consideratione dignissimum.

572. Nempè illa mirabilis, & illuminatissima Virgo, Diva Tere-

sia de JESU, cujus scripta ascetica verè Theologica, atque Dei spiritu plena, tanquam *Cælestis doctrinæ pabulum*, Catholica commendat Ecclesia; cum in libro Mansionum in septimis, & ultimis descripsisset statum earum animarum, quæ jam ad sanctitatis supremum verticem, summumque apicem perfectionis pertingunt, quæque in terris cælestem, longè purissimam, & Seraphicæ potiùs, quàm humanæ, vitam agunt perquam simillimam: de hujusmodi animabus asseruit, procul jam eò ab omni, minima labe peccati, immò & ab omni morali imperfectione.

573. Hanc tamen assertionem, temperans, & exponens cautè, ac prudenter, subdit continenter hæc verba, quæ ex nostro Hispano idiomate fideliter reddidimus. *Neque verò putetis, præfatas animas, eo quòd talibus astuent desideriis, & determinatione adeò firma non admit- tendi, vel unam imperfectionem, propter aliquam rem creatam, propterea non admittere multas, immò & peccata: licet non scienter; nam ad hoc illas opinor Deus auxiliis specialibus protegit: peccata, inquam, venialia; etenim à mortalibus, quæ agnoscant ipsæ, libera sunt; attamen non secure, ne habeant fortè aliqua, quæ non intelligant: id, quòd haud leviter eas torquetur*. Hæc cælestis hæc Virgo ab uno Christo Magistro edocta.

574. Interim tamen nos universaliter asseremus, posse, ac debere homines semper agere cum omnimoda, ac plena certitudine, perfectaque conscientia securitate, vi cuius, licet possint timere, ne fallantur, & violent legem Dei, timere tamen, neque leviter possint, ne fortè culpâ suâ fallantur? Procul absit à nobis Theologia ista, quæ (ut certò credimus) procul à Deo abest.

575. Et tamen adeò misero, & infelici sæculo vivimus, ut qui illam pro viribus refellimus, haud semel apud Iudices, & Tribunalia Fidei vehementer delati, ac diffamati si-

Eccles. in
offic. S. Te-
ref. Octob.
15.

Div. Teref.
h. Mansio.
Mansio. 7.
c. 4.

Prov. 14.

mus (frustrà tamen propitio Deo), ut homines suspectæ doctrinæ, qui scilicet velimus in Hispaniam Jansenismi pestem invelhère. Porro benigni Theologi Jansenismum sapere dicunt docere, quod possumus peccatum formale timere, ubi putamus minimè nos peccare. Sic hodie errores dogmata Theologica, & dogmata reputantur errores. Quod neque doleremus, neque meminissimus (cum gaudii potiùs magni, juxta doctrinam Domini, materia sit), nisi doctrinam tangeret veritatis, cujus infamiam pati non possumus citra Christiani populi scandalum.

576. Ignoscant ergo nobis Recentiores doctissimi, si eorum assertionem, quam impugnavimus, adè dissimilem doctrinæ Sactorum, haud satis mirari possumus: & desinant nò utilem, neque veram, sed inanem, ac verè potiùs noxiam conscientiarum nostrarum securitatem, plenamque in operando certitudinem, inde velè frustrà depromere, unde tota potissimum incertitudo nostra, & timor peccandi suboritur, ut supra.

Trident.
sup. 9. 2.

Tridentinum docebat. Non igitur requiritur ad agendum honestè certitudo perfecta, & absoluta de negativa honestate actionis, seu (quod in idem recidit) de non peccato.

§. X.

Ergo, nihil obstante difficultate supra insinuata de tutiori parte tenenda, vera, ac communis sententia Theologorum, pro pluribus saltem actionibus, ab omnibus recipi debet.

577. **O** Stendimus ex puris veræ Theologiæ fontibus solidè, ut credimus, ac efficaciter, nullam restare Recentioribus viam per aliquam reflexionem possibilem discedendi à communi veterum Theologorum sententia, quæ conscientia dictamen absolutè certum, & evidens de nostræ operationis honestate positiva, vel negativa, negat esse

possibile, adeoque & necessarium, ad licitè, & prudenter agendum. Superest tamen ingens difficultas supra jam insinuata, & à nobis hic expedienda.

578. Nimirum, estò nobis non sit possibile comparare absolutam agendi certitudinem, perfectamque conscientia securitatem, per reflexionem ullam, aut alià, quavis viâ, possumus saltem semper illam habere amplectendo partem tutiorem, & declinando ubique à parte minus tuta, quoties hæc non appareat, inspectis omnibus, evidenter honesta, & ab omni, etiam levi, remotoque peccandi periculo libera. Videmur autem prorsus ad hoc obstringi ex veræ prudentiæ dictamine, & reverentia debita legi Dei. Immodò id expressè Augustinus, ut prorsus certum docuisse videtur, hanc generalem regulam tradens: *In causa salutis hoc ipso quis peccat, quod certis incerta praponit.* Et rursus: *Efficere id, quod incertum est, an sit peccatum, certum peccatum est.*

Aug. li. de
Bapt. c. 7.

li. contra
Donat. c.
9.

Difficultas hæc fateor nimium terreret nos, si nostro occurreret ingeniolo, veluti sibi ipsi relicto, nec instructo principiis multis, ac solidis, ex quibus posset solidè, nisi fallimur, nec nimis difficulter expediri.

579. Et in primis hæc via amplectendi partem tutiorem, quoties non adest perfecta certitudo de positiva actionis honestate, haud potest generaliter afferre plenam conscientia securitatem, & certitudinem in agendo, cum sepe immineat ex utraque parte aliquod peccandi periculum; & sæpè etiam nequeat satis discerni, vel non nisi duntaxat opinativè, utrum eorum majus sit, ac vitandum. Utrique in hac hypothesi, nò infrequenti, operans meritò debet formidare, ne fortè culpa sua decipiat in prælatione extremi quod eligit: aut, nec ex aliqua culpa præcedenti inciderit in eam perplexitatem; in qua, licet de culpa dolere debeat, quòd tamen coram Deo verè, ac

ac perfectè doleat, haud facillè cognosceret sine omni formidine, nisi nimium de se presumat.

580. Præterea, etiam extra hypothesein dictam, nemo affirmare potest universaliter, & sine aliqua limitatione, teneri nos in omni actione nostra ad quærendam perfectam certitudinem, & securitatem conscientia, per electionem partis tutioris, & abstinendo semper ab omni objecto, de cuius honestate certi omnino non sumus. Uti quis quis id affirmaret, deberet consequenter tenere, neminem posse licitè ministrare, aut suscipere aliquod Sacramentum, obire munus directoris conscientia, consultoris, prælati, iudicis, & similia, nisi in his tantum casibus, in quibus urgeretur stricta, ac rigorosa conscientie obligatio, iustitia, charitatis &c. quod, nisi nos insigniter fallimur, & totam ignoramus Theologiam, nemo cordatus dicere audeat.

581. Sequelam verò negari non posse, facile sit ex dictis ostendere. Enimverò iudicium particulare de positiva honestate obiecti absolutum, atque directum, quod sit penitus evidens, & nulli obnoxium deceptionis periculo, moraliter saltem loquendo, & ut in plurimum non esse possibile, supponimus cum ipsis Recentioribus, & puto nullus Theologus negat: nec, si negaret aliquis, audiendus esset. Jansenianos autem non moror, qui non audiendi sunt, sed omnino cavendi, quippe qui verum venenum Calvinii, ex quo illud bibit Jansenius, sub specie falsa pietatis, & sanæ doctrinæ propinant.

582. At reflexiones omnes ipsorum Recentiorum, quibus ex iudicio probabili, & non penitus evidenti, concludi possit conscientia dictamen de positiva, vel negativa, obiecti, vel actionis honestate absolutè certum, & evidens, inanes esse, penitusque fallaces, satis à nobis ostensum est. Ergo prædicti omnes, ut plurimum, & moraliter saltem lo-

quendo, abstinere debebunt necessario ab omni sui muneris exercitio, ad quod aliunde non obligentur, cum ubique teneantur tutiorem partem sequi, dum certi omnino reddi non possunt de minùs tutæ partis honestate. Igitur nunquam poterunt munere suo fungi, nisi urgeantur stricta conscientia obligatione, quod à nullo prudenti credimus affirmandum.

583. Habemus ergo, ab omnibus necessario fatendum, non esse semper, immò sæpè non esse, ad agendum prudenter necessarium, quærere certitudinem absolutam, & perfectam conscientia securitatem, per electionem partis tutioris, ita ut nec leviter timere possimus de nostræ operationis honestate. Unde patet communem Theologorum sententiam negantem generaliter, & absolutè ejusmodi necessitatem, pro pluribus saltem actionibus, ab omnibus esse admittendam, adeoque regulam Augustini non eo in sensu accipiendam esse, neque convincere, saltem universaliter, necessitatem majoris certitudinis, quam moralis, & imperfectæ. Reliquum est, ut eandem sententiam veram esse ostendamus per se, ac moraliter.

§. XI.

Tenenda est generaliter, & absolutè eadem communis sententia, saltem moraliter, ac per se loquendo.

584. **S**uadetur verò multis rationibus, quæ ex dictis, & expensis, ultrò se offerunt, & ideò latius illas alibi ponderandas celeriter hic perstringamus.

Primò: si memorata conscientia certitudo pro pluribus actionibus comparari non debet per electionem partis tutioris, ut omnes fateri tenentur: ergo non est ex terminis contra prudentiam, aut contra reverentiam debitam legi Dei, operari cum aliquo

quo levi timore de nostra operationis inhonestate orto ex remoto aliquo, & exiguo periculo ipsius legis divinæ violandæ, quod tamen posset absolutè caveri. Ergo, neque sic operari ordinariè, ac per se loquendo; etenim si subire voluntarium periculum (utique valde exiguum, ac leve) transgrediendi re ipsa legem Dei, non est modus agendi humanus ex se imprudens, aut inhonestus, difficile credo ostenderetur, quòd non liceat hominibus viatoribus, saltem per se, & ut plurimum sic operari. Unde nanque non liceat? At quis nobis hic repugnabit?

585. Secundò: mortalium judicia de rebus agilibus, ac moralibus, per se, & ex sua conditione propria, absolutè sunt fallibilia, nec possunt homines veritates morales, etiam non oscitanter, aut segniter, sed & diligenter quasitas, assequi cognitione evidenti, plerunque saltem, ac regulariter, ut est communis sapientium conceptus, docent sæpius Philosophus, & D. Thomas, & modò tantquam certum supponimus, vel ex sola experientià cunctis notorià. Non est verò credibile, nec in Dei providentiam cadit, quòd ipsos homines obligare voluerit ad modum operandi extraordinarium, excedentemque ipsorum facultatem cognoscitivam regularem, & ordinariam.

586. Utrique Deus voluntate sua per se, & ex propria sua intentione, hominibus permittit, ac probat, omne objectum re ipsa honestum, placetque ipsi, ut illud liberè eligant; quod est ex terminis manifestum. Frustrà verò permetteret, aut probaret, si citrà culpam suam, & facta diligentia sufficienti ad cognoscendam divinam voluntatem, quæ hujusmodi licentiam ipsis indulget, adhuc non possent per se, ac plerunque, objectum illud licitè amplecti. Non possent autem per se, & ut plurimum, si honestatem illius semper deberent iudicio minimè opinativo, sed prorsus evidenti cognoscere. Hæc

ratio, vel se sola, meum intellectum convinceret. Tu vim ipsius, Lector, perpende.

587. Tertiò: intellectus operationes practica, ac de rebus moralibus, naturâ suâ ordinatæ sunt ad regulandas actiones voluntatis, cujus icilicet moralem perfectionem, & intendunt, & inferunt mediis actibus liberis rectis, & honestis moraliter, ut est principium nulli non notum. Ergo repugnat, intellectus actus rectos esse, & juxtà prudentiam, & voluntatis actus ex illis procedentes, per eosdemque regulatos, non esse moraliter rectos, sed obliquos potius, ac pravos: quæ consequentia si recta non sit, fatebor, quòd, vel terminos non intelligam. At practica, intellectus judicia, licet fallibilia absolutè, si tamen verè probabilia sunt, & quæ de se plerunque non fallant, recta sunt juxtà omnem sanâ Theologiam, & quæ ex prudentiæ directione procedant, cum materia moralis ex conditione sua majorem certitudinem non ferat. Ergo repugnat, voluntatis actus ex præfatis judiciis procedentes non esse moraliter rectos.

588. Quartò hinc: quisquis agit, ut iudicat, & iudicat rectè de agendis, non potest jure vituperari, immodò verò laudabilis debet censi; quod si certum non sit ex ipsa terminorum acceptione, desperem ego quidquam in Theologia aliquando certum proferre. At homines, dum judicant determinatè, hoc esse agendum, vel omittendum, iudicio non omninò evidenti, sed verè probabiliter tantum (hoc est, de se absolutè fallibili, quod tamen plerunque non fallat), rectè, ac prudenter de agendis judicant, regulariter saltem, atque per se loquendo, cum materia moralis, & humana per se, ac naturâ suâ, majorem certitudinem non ferat. Ergo, qui agit ordinariè, & ut plurimum ex tali iudicio probabiliter, vituperari jure non potest, sed laudabilis potius est: igitur rectè, & prudenter agit. Nemo discursu isto non convin-

ca-

eat, si forte de Minori non dubitet. At illam esse certam satis patet ex dictis.

§ 89. Potest tamen, si placeat ulterius confirmari. Quisquis de objecto quolibet iudicat juxta propriam materiam conditionem, ipsiusque objecti naturam, recte, ac prudenter iudicat. Quid evidentius? At quisquis de agilibus, & contingentibus, iudicat non omnino evidenter, sed per iudicium absolute fallibile, verè tamen probabile juxta dicta, is procul dubio iudicat juxta naturam, & conditionem propriam objecti; etenim *Non est eadem* (loquitur D. Thomas)

S. Tho. 1. 2.
q. 96. a. 1. ad
3.

certitudo querenda in omnibus, ut in 1. Ethic. dicitur. Unde in rebus contingentibus, sicut sunt naturalia, & res humana, sufficit talis certitudo, ut aliquid sit verum ut in pluribus, licet interdum deficiat in paucioribus. Ergo, qui de moralibus, & agendis, iudicat probabiliter tantum, recte, ac prudenter iudicat de agendis, saltem ordinariè, & ut plurimum. Ergo, qui ex tali iudicio agit, saltem ordinariè, ac per se, recte, & laudabiliter agit.

§ 90. Constat ergo non esse necessarium ad agendum prudenter, & honestè, saltem per se loquendo, dictamen absolute, certum, & evidens de absoluta objecti honestate, nec debere operantem ex regula prudentiæ, aut reverentiæ debitæ legi Dei ejusmodi dictamen inquirere per electionem tutoris partis, prout fert communis veterum Theologorum, immò communis etiam modernorum sententia, à qua juniores tantum Probabilistæ, & pauci etiam moderni Antiprobabilistæ recedunt.

Possent autem ulterius, si operæ pretium foret, multis aliis rationibus efficacibus comprobari sententia nostra. Sed sufficiet opinor rationes jam adductas satis de se perspicuas, ac validas, alia denum ratione, quasi à priori, validissimè communire. Quod exequor statim, dum tamen prius hic expediverim quan-

dam nobis obviantem difficultatem, cujus mihi speciem suggestit argumentum planè mirabile, quo celeberrimus Probabilista, & suum benignum Probabilissimum, & pariter possibilitatem perfectæ certitudinis, quam refellimus, evidenter demonstrat, si Deo placet.

§. XII.

Argumentum acuti Probabilistæ, & emergens ex eo difficultas contra rationes proximè allatas.

§ 91. **E**st autem argumentum huiusmodi ipsis Auctoris verbis expressum, ne quid energiæ ejus detrahere videamur. Si non teneor illud credere, quod certò mihi non constat revelatum à Deo fuisse, & ab Ecclesia propositum; non teneor etiam illam legem servare, quam certò non constat à Deo, vel ab Ecclesia latam: & sicut certò iudico, me non peccare quando illud primum non credo; ita certò credo me non peccare, dum illud secundum non facio. Solvat hoc mihi Baronius, & erit mihi magnus Apollo. Hoc argumento tantà laceffit confidentiâ insignis iste Probabilista Baronium valdè doctum Dominicanum, sed nimis rigidum Antiprobabilistam, quoad modum saltem loquendi.

Honoratus
Fabri in
Apolog.
Dialog. 5.
qui est pri-
mus contra
Baron. in-
ter initium
& medium.

§ 92. Ex illo verò emergit statim non levis ad speciem difficultas, quæ prorsus enervare videtur vim rationum, quas proximè expendebamus pro vera, & communi sententiâ.

Nimirum si prudenter se gerit, qui agit ex iudicio tantum probabili, & aliquatenus formidoloso de absoluta honestate objecti, prudenter potest quis, immò omnino tenebitur, credere quicquid potest iudicare iudicio verè quidem probabili, absolute tamen fallibili, fuisse re vera à Deo revelatum. Utique nemo potest imprudentiæ damnare eum, qui credit Deo loquenti, dum prudenter

O o o exi-

existimat, ipsum re vera fuisse locutum: immò omnino videtur magnæ temeritatis, & irreverentiæ damnandus, si in ea hypothefi negaret assensum, quia magnam Deo injuriam irrogaret.

593. Atqui sequela ista falsa est, & damnata ab Innocentio XI. art. 21. sub his verbis concepta, *Assensus fidei supernaturalis, & utilis ad salutem stat cum notitia solùm probabili revelationis; immò cum formidine, qua quis formidet, ne non sit locutus Deus.* Falsum igitur est, vel eum, qui de rebus agendis judicat judicio fallibili, judicare rectè, ac prudenter; vel saltem eum, qui judicio hujusmodi operationem suam regulare voluerit, honestè, & laudabiliter operari.

Difficultatem istam expedimus statim. Sed argumentum ipsum Apollini tantùm solvendum probe nigno Probabilismo præterire nobis licet, quandoquidem in illud incidimus.

594. Primùm verò, cum Auctor arguat à paritate, dum illam ego in argumento quærerem, occurrit menti (quid enim diffitear?) opportuna quædam facetia cujusdam insignis Magistri, quæ sæpè etiam occurrere solet, dum modernos libros morales evolvere mihi contingit. Is solidas argumentationes valdè semper amabat, ac probabat, præsertim in rebus Theologicis, vehementerque ipsi displicebant inanes quorundam argutiæ. Aderat fortè domi cujusdam simul cum alio celebri Magistro, cui familiare, ac jucundum erat uti argumentis à paritate è longissimo sæpè quæsitæ, quibus artificioso quodam acumine, quo maximè pollebat, dispositis, primo saltem aspectu disputantes terrere, & irrètere, magnopere delectabatur.

Accidit, ut utrique propinaretur, aliis etiam adstantibus non vulgaribus viris, Indica illa potio satis jam familiaris, ac nota, fortassis, etiam ultrà quàm oporteret (chocho-

laceam appellant Hispani nostri), quam pro catus, ac loci conditione urbane detrectare non licuit, illamque alternis verbis, & haustibus placida quadam hilaritate idem cuncti sumebant. Tum verò ad posteriorem prior ille Magister: *heus*, inquit, *hoc eodem momento Rex Gallus utitur chocholacea potione*; & alter ut ad quandam lepidam ineptiam subridens: *unde*, inquit, *id nosti, aut quo argumento poteris convincere?* Probo, ait, & omnino convincenter: *nos eà modò utimur: ergo & ille*. Hic ad facetum dictum risus, & plausus, haud sine aliquo, ut fas est conjectare, alterius rubore Magistri.

595. Jam ad argumentum gloriosum. Illud in primis inducit apertissimè regulam illustriis. Caramuelis de non omnimoda legis certitudine, multò procul dubio pejorem (quippè multò laxiorem procul dubio) regulam, jam damnatam ab Innocentio XI. de tenui probabilitate. Porro nemo tenetur credere fide supernaturali, & simpliciter infallibili (nam de hac argumentum loquitur sine dubio) aliquam veritatem, de qua non sit absolutè certus, quod à Deo sit revelata: ergo neque tenetur servare legem, nisi sit similiter certus de ipsius legis obligatione; qua certitudine millies carere potest, carens simul omni, vel tenui, probabilitate directæ actionis eliciendæ honestate. En igitur errorem multò laxiorem, atque pejorem errore jam ab Ecclesia damnato.

596. Rursus: non modò credere non teneor, sed neque possum licitè credere, tanquàm mysterium fidei divinæ, quod certò, & absque ulla prorsus formidine mihi non constet esse revelatum: ergo nisi de lege mihi constet similiter, non tantùm illam servare non teneor, sed neque possum licitè agere juxta illam. En alterum errorem, quem hactenus nemo desipuit.

597. Itidem in specie: non teneor credere fide Theologica, Christum

stum esse in hac hostia numero, etsi consecratam sciam à pio aliquo Sacerdote: ergo nec teneor illam adorare, immò neque licitè possum: immò possum (cessante saltem scandalo, quod tamen nullum foret, nisi prorsus stultum) illam licitè conculcare. Porro mihi non constat certitudine illa, quæ ad credendum Theologicè requiritur, dari aliquam legem de hac numero hostia colenda, aut adoranda, vel etiam positivè non contemnenda, cum tanta certitudine non constet, eam esse re verà consecratam. Sed frustrà sinè termino prosequamur absurdum. Vide, quid probet paritas argumenti Apollinei.

598. Verùm erravi paritatem dicendo: ubi enim est paritas, aut species illius? Certè argumentum ipsum rectè supponit, non esse ullum præceptum credendi illud, quod certitudine omnem formidinem excludente non constat esse à Deo revelatum: quid ergo, si non detur ulla obligatio, undecunque demum proveniat, quod tale præceptum non detur? Ex eo verò quod in illa hypothesi non detur ullum præceptum credendi, qua precor veritatis specie concludi potest non dari in nostra hypothesi præceptum aliquod servandi legem?

599. Perindè sanè est, ac si quis arguat: non datur lex servandi virginitatem: ergo nec datur lex, aut obligatio ulla servandi aliquam continentiam. Aut magis in specie: nullum datur præceptum obligans me ad credendum infallibiliter, quod æternam salutem consecuturus sim: ergo neque datur præceptum obligans me ad eandem salutem procurandam. Rursus: non teneor credere fide infallibili, hunc hominem esse meum parentem: ergo nec teneor ipsum honorare, licèt iudicio fallibili credam. Ecce argumentum, ecce paritatem, quæ Apollinem deposcat, ut solvi possit. Jam cur non detur obligatio credendi in hypothesi dicta, rationem statim reddemus, etsi non

illam argumentum exigit.

600. Illud ergo certissimè laudati Recentioris sententiam nec demonstrat, nec probat, vel apparenter. Demonstrat verò nimia claritate, quod sæpius jam notavimus, & ostendimus, nempe, Probabilissimum Recentiorum omni ratione, omni auctoritate, omni solido, ac firmo fundamento, ultrà quàm dici, vel credi posse, destitutum penitus esse. Quis hoc precor clarissimè non videat (etsi argumenta nostra nolit attendere), dum videt argumenta potissima, quæ nimia, ac incredibili confidentia, & veluti patenter demonstrativa, proferunt pro sua sententia Probabilistarum Primores, acutissimi scilicet, & doctissimi Probabilissimi ipsius Apologista?

§. XIII.

Expeditur proposita difficultas.

601. **E** Am verò in nostram sententiam, non nisi Janseniani possunt objicere. Quid niverò? An ne eadem requiritur ubique ad agendum prudenter certitudo iudicii de reali objecti honestate, atque requiritur de loquutione Dei ad prudenter credendum fide Theologica? Quis annuat, nisi velit cum Sinichio damnari? Profectò, neque Christum Dominum Nostrum in Eucharistia prudenter adorare, nec instituta ab eo Sacramenta ministrare, aliquando, vel suscipere, immò nec quidquam ferè possemus aliquando agere, nisi temerè, ac imprudenter, dum incolæ sumus in terra.

602. Unde (quò tandem Tutorismus ducit) deberemus abire in dogma Jansenianum de absoluta aliquorum Dei præceptorum, immò & cunctorum impossibilitate: quo non alium turpiorem, impudentiorem, stultioremve errorem aliquando hominum insipientia tulit; quippe qui per se ipsum, & nemine impugante, suos ipsos Auctores aperte se fa-

teri compellat, vel mendaces, qui doceant, contra quam sentiunt, impiam, & execrabilem blasphemiam; vel sceleratissimos, ac turpissimos, qui sentiant, se non posse ab sceleribus continere. Ubinam fuere monstra Tartarea humano commercio indigniora?

603. Ratio ergo, cur credere nihil possimus (utique fide supernaturali), nisi quod per iudicium omnino certum, & omnem excludens formidinem, noverimus à Deo revelatum, obvia in Theologia, & facilis est ex ipsa nostra fidei natura. Videlicet per ipsam Deo loquenti credimus inhaerenter, atque firmissimè, atque adeò, quod credimus, absolute infallibile iudicamus; hæc est enim fides Theologica, & ad hunc finem nobis infunditur propter immensam Dei bonitatem, & merita infinita Salvatoris nostri JESU, ut eidem scilicet *Attendentes tanquam lucernæ lucenti in caliginoso loco, donec dies eluceat, & lucifer oriatur in cordibus nostris*, non per incertam viam gradientes, quasi manibus atrectantes ex fallibilibus conjecturis, aut humanæ rationis ductu, sed ex divino quodam, ac indefectibili lumine infallibiliter viam monstrante, æternam veritatem, id est, Deum ipsum quæramus, ad eum cognitum accedamus, & possidere tandem possimus.

604. Non est autem possibile, credere aliquam veritatem ut omnino infallibilem ex Dei ipsam loquentis auctoritate, nisi de ipsa locutione divina ita sit certus intellectus noster, ut formidare omnino non valeat, aliàs prudenter posset deceptionem timere, quod fidei veritati, ac firmitati, manifestè repugnat, ut notum est: vel certè alii principio, non verò locutioni divinæ, tribueret sui assensus infallibilem certitudinem, unde non esset fides, sed sci entia, aut potius vana quædam, ac superstitiosa persuasio. Pater ergo me non debere, quin neque simpliciter

posse credere fide vera, ac Theologica id, de quo certus omnino non sum, quod à Deo sit revelatum.

605. Hinc verò qua ratione liceat concludere, eandem esse prudentiæ legem in ordine ad honestè operandum in qualibet alia materia? Nihil ejusmodi illatione ineptius. Sanè rationibus à nobis adductis oppositum aperte convincitur, & ratione præterea statim subiiciendâ eadem veritas apertius illustrabitur.

606. *Fide, dixi, vera, ac Theologica*: nam opinione, aut fide humana, & naturali, prudentiæ lex non prohibet credere, aut iudicare aliquid tanquam verum, & absolute à Deo revelatum, licet prudenter possit intellectus aliquomodo formidare, & de existentia divinæ locutionis, & de absoluta objecti veritate. Quis porro audebit imprudentes dicere eos, qui libros sacros probabiliter, ac pure opinative interpretantur, aut qui privatæ alicui revelationi ex congruis fundamentis, ac conjecturis, absolute tamen non certis, fidem præbent (utique humanam), & assensum determinatum? Sanè oportebit, eum nimis esse impudentem, ac temerarium, qui Sanctos omnes, & Doctores Catholicos, temeritatis, & imprudentiæ damnet. Hic Jansenistæ videant, quid eligant, si sustinere pertinaciter velint, omne iudicium pure opinativum, maxime in rebus fidei, & morum, esse vitiosum, atque damnandum.

607. Constat ergo emergentem, ex prælaudati illius Probabilistæ argumento, difficultatem, rationes, quibus veram, communemque sententiam ostendimus, neque labefactare, neque infirmare: quin immò ex lege veræ prudentiæ, quæ dirigit intellectum humanum ad assensum de objectis à Deo revelatis, & rationes prædictas, & eandem nostram sententiam haud parùm confirmari, & roborari. Porro ex hac directione clare colligimus, quòd ubi assensus non liber, atque moralis, ex peculiari

ri sua ratione non debet esse supernaturalis, & simpliciter infallibilis, de cætero prudenter, ac laudabiliter operamur, per se saltem loquendo, dum agimus ex iudicio probabili, adeoque absolute fallibili: quæ nostra, atque communis sententia est.

§. XIV.

Ratio quasi à priori, cur agere ex dictamine non absolute certo, cum humana prudentia rectè cohereat.

608. **I**nquam, cum humana prudentia, quæ tamen vera prudentia non carnis, sed vera potius virtus, vera, ac laudabilis prudentia sit, pro hac miseræ nostræ peregrinationis caligine.

Ratio igitur est: quia iudicium verè probabile de absoluta honestate objecti, quod statuimus ultimum conscientie dictamen, & immediatam agendi regulam, licet non sit absolute certum, aut cui ex genere suo falsitas subesse repugnet; non est tamen adeo fallibile, ut plerunque, aut frequenter fallat, sed raro potius, ac ferè nunquam: id enim est juxta nostra principia iudicium verè, & propriè probabile probabilitate conscientie, de qua in præsentia tractare attinet. Quare periculum deceptionis, adeoque & violationis divinæ legis, quod iudicium ejusmodi secum affert, leve est, ac remotum: quia pericula omnia de raro contingenti pericula levia, ac remota, à sapientibus reputantur. At ex lege prudentiæ non tenemur (saltem per se, ac plerunque) pericula remota cavere; alioqui deberemus exire de hoc mundo, ubi vix aliquid invenire sit ab omni periculo tutum.

609. Suadeamus id exemplis à nemine negandis. Nemo vituperabilem, aut imprudentem jure cenſebit eum, qui in negotiis humanis eventus quosdam raro contingentes, ex quibus malum, etiam magni mo-

menti, sibi accidere possit, præcavere non curat per providentiam aliquam extraordinariam, nisi aliqua adsit conjectura, aut ratio specialis, quæ malum illud raro contingens, hic, & nunc imminere suadeat.

610. Sic homines prudentes non manent suæ domi reclusi, aut si domo exire contingat, non incedunt per medium callem longè declinando à parietibus, ne fortè regula è tecto decidente, quod aliquando contigit, percutiantur: sic iter agere curru vecti, vel equo, sic flumina trajicere solent: sic in lite curanda, aut in alio negotio gravi non diffidunt parentibus, aut amicis fidelibus, ac notis; & alia id genus multa passim exercent non curantes cavere, quanvis facile possent, pericula non levium malorum nonnunquam in his omnibus contingentium; quorum si fortè aliquod de facto quandoque contingat, non propterea culpantur, sed potius excusabiles apud prudentes omnes habentur. Immo verò, qui ex metu talium periculorum à præfatis actionibus abstineret, censeretur ab omnibus incivis, fieretque apud cunctos sapientes, ac cordatos, animal quoddam planè infociabile, & humano commercio ineptum.

611. Nec solum in negotiis humanis, sed etiam in spiritualibus, & ad salutem animæ pertinentibus, veræ prudentiæ lege non obstringimur pericula similia cavere. Sic non tenentur homines per se loquendo ingredi Religionem ad pericula sæculi cavenda: sic Sacerdotes aliàs idonei prudenter Sacramenta ministrant, quanvis ex proprio munere, aut professione, ad ministerium istud non obligentur: sic denique (ne diutius in re certissima detineamur) viri cordati, ac probi, plures alias actiones passim exercent citra temeritatis, aut imprudentiæ notam, in quibus tamen aliquod peccandi periculum, etiam formaliter, prævideatur.

612. Ratio verò in his omnibus una, & eadem est: quia pericula ejus-

eiusmodi non impediunt, quominus homo in singulis suis actionibus, post factam debitam diligentiam, assequatur de eventu, quem intendit, iudicium morale, & humanum, scilicet non fluctuans, aut vacillans, sed firmum potius, ac immutabile morali quadam firmitate, & constantia; tale nanque censetur iudicium de plerunque, & ut in plurimum contingentibus: & illud, estò non sit sufficiens, ut excludat omnem formidinem, sufficiens tamen est, ut excludat re ipsa turbationem, & anxietatem, adeoque, ut securos nos reddat securitate quadam imperfecta, ac morali, qua maiorem prudentia per se non exigit.

613. Utrique per iudicium eiusmodi prudenter homo credit, nec temerè confidere potest, se finem, quem intendit, obtenturum esse re ipsa; quia prudenter quis iudicat, effectum secuturum iuxta naturam, & conditionem causæ, quanvis simul prævideat absolute non repugnare, quod aliquando oppositum contingat. Sic prudenter censemus, neque promptè affirmare dubitamus, matrem filio ægrotanti non defuturam, pictorem peritissimum pulchram producturum imaginem, advocatum doctum, ac probum non decepturum clientem suum, iudicem integerrimum non accepturum munera pro sententia ferenda, & alios plurimos similes eventus morali quadam firmitate prædicimus, licet non ignoremus, eos esse simpliciter contingentes, & qui possint per accidens absolute deficere.

614. Nec contingentias istas præcavere, adhuc quoad actiones morales, & spectantes ad animæ salutem, in humanam prudentiam cadit, regulariter saltem, atque per se loquendo: quia, licet rei ipsius magnitudo, ac momentum omnem securitatem, omnemque certitudinem possibilem merito iure postulare videatur: licet insuper homo de misericordia divina, deque divinæ

gratiæ efficacia confidere piè possit, ac debeat, ut superius aiebat Tridentinum; tamen, attenta propria infirmitate, humanarumque actionum contingentia, moraliter loquendo non potest, adeoque nec tenetur absolute tantam certitudinem quærere, ut nulli obnoxius maneat deficiendi periculo, nullamque subeat errandi contingentiam.

615. Porro iurè non potest exigi ab homine modus agendi plusquam humanus, mortalemque conditionem exsuperans: modus autem agendi regulariter, ac per se, ex iudicio omnino infallibili, & omnè superans deceptionis periculum, agendi modus est potius Angelicus, quam humanus, quia iudicium eiusmodi potius est Angelorum, quam hominum, ut vel sola experientia palam testatur: *Aliter aliquid sapere, quam res se habet* (ajebat Augustinus) *humana tentatio est: in nullo autem aliter sapere, quam res se habet, Angelica perfectio est.* Ergo non cadit in providentiam Dei sapientissimam, & æquissimam, neque vera prudentia dictare potest, quòd debeant homines, saltem per se loquendo, vitare omnem contingentiam errandi, omniaque remota pericula, & quærere perfectam iudicii certitudinem, ut honestè, ac prudenter agere valeant.

§. XV.

Concluditur communis sententia, veritas.

616. **N**Ec insistas: ut minimum, quando non possint ad tantam usquequaque iudicii certitudinem pertinere, posse abstinere à parte minus tuta, & declinare ad partem tutiorem: id verò iure suo postulare reverentiam divinæ legis. Id enim esse falsum, cuncta argumenta nostra manifestè convincunt.

617. Enimverò ab hominibus exigere Deus non potest divinæ sue

Sup. §. 4.

Aug. li. 1.
contra Do-
nat. c. 5.

le-

Luc. 19.

legis reverentiam, quam non ferat conditio hominum; neque enim est austerus, aut injustus exactor, qui velit tollere, quod non poluerit, aut metere, quod non seminaverit, ut servus ille piger, simul & impius, in Evangelio olim calumniabatur.

618. Frustrâ alioqui ipse per se, ac ex propria sua intentione, voluntate sua probaret objecta, de se licita, & honesta, si nunquam possent homines honestè, ac laudabiliter illa prosequi, nisi certò simpliciter, ac evidenter cognita. Cum enim hæc cognitio pro actionibus suis singularibus hominibus non sit possibilis moraliter, ac per se loquendo, si ex reverentia debita legi Dei universaliter prohiberentur operari aliquando sine illa, jam Deus lege sua prohiberet generaliter, ac per se, eadem illa objecta, quæ generaliter permittit, aut approbat. Hoc verò omnino patet esse repugnans.

619. Itaque, etsi honestissimum, valdeque laudabile sit, quando non urget specialis necessitas, cavere, vel remotum deceptionis periculum, quod secum affert judicium probabile de absoluta honestate objecti, declinando in partem tutiorem, idque viros per paucos eximie sanctitatis frequenter facere credendum, sit: haud tamen oportebat id præcipi per legem aliquam strictè talem, veramque obligationem inducentem; foret enim hominibus intolerabilis, majorque pars eorum, ac vix non omnes, oneri succumberent: unde major tandem procederet divinæ ipsius legis irreverentia, ejusdemque frequentior violatio, atque adeò lex illa recta non esset, neque hominibus utilis, sed perniciosa potius, & exitialis. Porro lex justa, ac recta, respicit, quod plerunque, atque per se contingit, & quid ferant majori ex parte conditio ipsa, viresque subditorum.

619. Immò, vel illi ipsi, qui ex nimia charitate erga Deum, & maximo honestatis amore, fere semper,

aut crebrò, à minùs tutis, quæ valde probabiliter honesta judicant, sponte sua abstinere solent, & vel minima quæque delinquendi pericula diligentissime præcavere, si ad diligentiam adeò exquisitam, tantumque perfectionis studium obstrictos se cognoscerent generaliter ex rigorosa legis obligatione, fortasse laberentur frequentius; quia ex immoderata anxietate, nimio peccandi timore, conscientia eorum conturbaretur, deessetque spiritui tranquillitas, & spiritualis hilaritas, quæ, ut docent Sancti, & viri spirituales, necessaria maximè est ad heroicis virtutis actus, & opera perfectionis eximie, prout de ministris Sacramentorum superius argumentabamur.

620. Sicut igitur homines (præsertim Sacerdotes, & Religiosi, quibus maximè incumbit perfectionis studium, & vitæ integritate, ac puritate prælucere cæteris debent) ad hæc extraordinariam sollicitudinem, eximiamque in agendo prudentiam adhortandi frequenter sunt, ut amulando charismata meliora, ad honestatis saltem metas pertingant: sic etiam non oportuit ad illam generaliter adigi rigoroso legis imperio, sed contineri debuit in illis, de quibus Dominus in Evangelio suo, *Non omnes (inquit) capiunt verbum istud, sed quibus datum est: & Qui potest capere, capiat.* Ex quo deinde Apostolus, *Porro hoc ad utilitatem vestram dico, non ut laqueum vobis insiciam.*

Math. 19.

1. Ad Cor. 7.

621. En ergo non utilitas, non prudentia, non legis cultus, aut reverentia est; sed vere potius laqueus animarum, nimis arduam, & cautam prudentiæ normam, nimis exactam agendi regulam, nimis denique diligens perfectionis studium, sub præcepto communi velle concludere.

622. Caveamus ergo à laqueo Jansenistarum, qui vere est *laqueus superbiorum absconditus, & scandalum* juxta iter: nam, sicut, qui in illum inciderit, perditissimus oportet evadat

Ex Psal.

139.

dat (etsi enim initio constringere nimium videatur, in summam tandem ducit laxitatem, & impietatem), ita etiam optimus quisque, ni diligenter caveat, facile in ipsum potest incidere, cum sit opertus optimo, ac specioso velo pietatis, & moralis doctrinae reformationis: qua cum vera egeat (quod utinam tam verum non esset), periculum haud modicum imminet amplectendi doctrinam istorum hominum, quae reformationem praetendit, cum sit re ipsa morum corruptio, totiusque honestatis subversio. Mihi crede, peiores vulpes simul, & lupos, quique pellem ovinae callidiùs sibi induerint, non sustinuit Ecclesia Dei.

624. Pater ergo non esse necessarium ad agendum prudenter, & honestè, ultimum conscientiae dictamen de absoluta objecti honestate simpliciter certum, & evidens; sed sufficere potius, saltem ut plurimum, iudicium certum morali quadam, imperfectaque certitudine, id est, iudicium verè probabile, quale designat sententia nostra. Id profectò argumenta, quae produximus, (& latius quidem, quam initio putavimus, haud tamen inutiliter expendimus) satis evidenter evincunt, neque à modernis nostris Antiprobabilistis negandum jam deinceps veremur.

§. XVI.

Neque Probabilistae, adhuc admissò inani reflexionum suarum artificio, à communi sententia jure recedunt.

625. **Q**uod si adhuc recētes Probabilistae mirabili artificio benignitatis suae hanc efficaciam detrahi non patientur, ne pereat pariter magnum illud securitatis praefectae privilegium, illaque conscientiarum pax beatissima, & optabilissima, quae nimiam falsitatem Probabilismi operit, ipsumque ab examine liberans incognitum ut-

cunque sustentat: animadvertant volumus, seriòque precamur considerent, totam subtilium reflexionum suarum infinitam propemodum efficaciam (cujus inanitatem fallacissimam toties demonstratam relinquimus) sufficere adhuc non posse ad sustinendam universaliter hanc suam opinionem, quam refellimus, de absoluta conscientiae certitudine ad prudenter agendum necessariae.

626. Porro alioqui sustinere debent, neminem posse licitè onus tremendum Episcopale, officium Judicis, Confessarii, & alia similia suscipere. Aut certè tenebuntur affirmare, quotquot haec munera voluntariè suscipiunt, non debere, nec posse (alioqui formaliter peccaturi), vel leviter formidare, aut timere, ne in talium munerum administratione, formaliter aliquando delinquant; sed iudicio infallibili, & absolute certo debere omnino credere oppositum. Non ita dissipent opinor Probabilistae (utique viri doctissimi), ut utrumque non negent incunctanter. At alterutrum ipsis sustinendum firmiter esse, si firmi velint adhuc in opinione sua persistere, ostendi clarè potest dicto facilius.

627. Enimverò, si in talium munerum susceptione ii, qui suscipiunt, possent prudenter formidare formalis peccati periculum, & vera sit Probabilistarum sententia, agerent procul dubio imprudenter, & contra legis divinae reverentiam, adeò enim ipsi requirunt in omni omni morali actione plenam conscientiae securitatem, & ultimum dictamen certum, & evidens excludens omnem peccandi formidinem, quia formido, etiam levis de peccato formali, est voluntarius legis contemptus, adeòque formale peccatum. Igitur, qui suscipiunt munera illa, vel formaliter peccant in ipsa susceptione, vel formidare, minimè possunt. Quid plura in re patenti? En novam rimam, en magnum hiatus subtilis fabrica Probabilismi.

Re-

628. Reliquum est, ut quærant ad ipsum obstruendum novæ alicujus subtilis reflexionis mirabile, & arcanum *mysterium*, quo homo, dum acceptat Episcopale munus ex. g., prudenter possit se judicare, & quidem judicio infallibili, absolute, ac simpliciter impeccabilem, idest, ut possit prudenter insanire. Porro reflexio ad legem consequentem, aut alia quævis hæcenus excogitata avertere nō sufficit, ut est evidens, peccati futuri periculum in tanti muneris administratione, si absolute peccare possit Episcopus, aut nisi omnes Probabilistæ dicantur absolute impeccabiles. Id Recentiores hæcenus non cogitarunt, nec cogitare audent opinor, etiamsi dilectissimum Probabilismum suum abjurare alioqui deberent.

629. Quidquid verò deinceps cogitare ipsis libeat, patet Magnum Gregorium, Chrysostomum, Ambrosium, Augustinum, innumerofque alios primos, ac summos Ecclesiæ Catholicæ viros, præfatum artificium, seu *mysterium*, non cognovisse, qui propterea consenserint in sui consecrationem pleni tremore, ac lacrymis, utique de peccatis sibi imminentibus ex Pastoralis muneris susceptione. Misere igitur peccarunt, ac perierunt, si falsam nos docemus sententiam contra Probabilistas, & Jansenistas. Porro voluntariè subiere aliquod peccandi periculum, nisi fortassè lacrymas pueriles, ac stultas fuderunt.

630. Nonne Probabilistis satius foret (Jansenistas quid attinet morari?) ferre secundam saltem laudem sapientium, prout Augustinus, summus Ecclesiæ Doctor, verbo, & exemplo suo faciendum docuit, retractando aliquando Probabilismum suum adeò sibi difficilem, & importabilem, adeoque noxium Christianis moribus? Nonne melius & sibi, & Ecclesiæ Catholicæ consulerent, si redeuntes tandem ad castra veritatis clarissime jam affulgentis, sanæ

doctrinæ morum vires adjicerent, & vitiiis patrociniū subtraherent, ut uno invicto agmine nobiscum factò, omnes pariter præliemur prælium Israel cum latitia? Nonne ingenii vim magnam, & eximiam sapientiæ dotes, quibus plures ipsorum eminent, multò felicius, gloriosiusque locarent propugnandis Decretis Pontificiis, quibus moralis Theologiæ laxitatem Apostolica Sedes coerceret, quàm eisdem interpretandis (ne dicam enervandis, omninoque frustrandis) impendant, ut sustineant ruinosam Probabilismi fabricam, quæ diutius jam stare non valet, & cujus magna tandem ruina, sicut Christiano populo salutis, ita ipsis dedecori haud mediocri futura sit? *Utinam saperent, & intelligerent, ac novissima providerent!* Verum id Deus. Nos cum ejus auxilio Probabilismi tantum falsitatem demonstrare patenter possumus.

Deut. 32

§. XVII.

*Pro sententiæ communis stabilitate
praxi non nulla sunt ad-
vertenda.*

631. **E** Vicinus opinor aliquando, ut nemo, nisi nimium decipi velit, exigat in agendo cum Jansenistis, & Probabilistis tantam conscientiae securitatem, ut quidquid agat quis, judicare omnino teneatur judicio simpliciter certo honestum esse, liberumque absolute ab omni peccati periculo; sed fateatur sufficere judicium imperfectè, ac moraliter certum, id est, judicium verè probabile, quo id prudenter sibi persuadeat, licet cum aliqua deceptionis formidine. Ne verò in praxi verissimæ sententiæ exorbitetur à via veritatis, aliqua sunt observanda, & cavenda, quæ licet in decursu notata jam, & ostensa sint, hic nihilominus quasi per synopsis ob oculos cōstitui operæ pretium fuerit.

632. Primò: quod nuper jam
P p p in-

insinuavimus, illa generalis assertio, quod periculum deceptionis aliquando, sed raro contingentis, remotum sit, & ideo juxta prudentiae legem praecaveri non debeat, sic accipienda est, ut verum per se habeat, quando non aliqua circumstantia occurrit, quae timere prudenter faciat ex aliqua speciali conjectura, errorem hic, & nunc imminere; in hoc enim eventu debet omnino operans diligentiam majorem adhibere, & studiosius veritatem inquirere; aut certe partem tutiorem amplecti. Ratio est manifesta: quia periculum illud, licet, inspecta causa secundum se, & praescindendo ab ista accidentali circumstantia, merito censetur remotum, utpote mali non proxime imminens; in hac tamen hypothese non potest jure censi remotum, adeoque ob rationem oppositam prudentia dictat esse cavendum. Omittimus exempla passim obvia.

633. Hoc est onus, quod secum affert (ut Pater Elizaldus sapius advertit) regula plerumque non fallens, non tamen absolute infallibilis, qualem sententia nostra designat; quo nihil per se clarius, & ad intelligendum cuique facilius. Sed nescio quibus oculis Terillus Elizaldum legit.

634. Secundò: generaliter, dum in nobis sentimus alicujus internae passionis motum, ratione cujus voluntas nostra afficitur ad objectum aliquod, in ipsumque amplectendum propendet, maturè, atque cautissime procedendum tunc est, nec facile credendum judicio nostro, licet valde probabile, quin immò, licet evidens nobis appareat. Porro, ut Bernardus prudenter admonet, *Amor, sicut & odium, veritatis judicium nescit*, proptereaque ab eorum pra-judicio cavere nobis diligenter debemus.

635. Et eò quidem major cautela, major, atque distinctior diligentia praestanda ad cognoscendam naturam objecti, quò vehementior

erit passionis motus, intensiorve erga illud propensio. Satiùs tunc sit, si operans latis velit sibi consulere, praeter orationis auxilium adhibere consilium viri probi, ac sapientis. Immò consilium erit perquam sanissimum, vel sequi omnino partem tutiorem, vel, si res moram patitur, definitam actionis determinationem suspendere, donec passionis aestus deserviat, plenoque imperio suo ratio potiat,ur.

636. Diximus de re ista non semel, neque iterum. Ceterum pro periculi magnitudine, & nostri negotii momento, quidquid dicere possumus, minus est. Nunc, ut compendio dixerò, accipe veritatem ex divinis oraculis, ex verbis, ex factis, Sactorum, ex cunctorum sapientium communi conceptione, ex ipsa denique experientia notissimam: *nunquam, aut ferè nunquam fallaris de rerum honestate, vel turpitudine, si nulla abduceris cordis affectione, quae rationis aciem obtenebret*. Hinc periculum nostrum ingens, atque tremendum: hinc vigiliæ continuæ, & excubiæ justorum, de quibus Augustinus supra productus: hinc Augustinus ipse negotium istud de veritate, maximè morali, inveniendâ, aut non inveniendâ, in cordis vel munditiei, vel immunditiei, totum perpetuò, & ubique refert; quin & ipse infidelis Aristoteles, cujus verba jam dedimus consideratione dignissima.

637. Equidem, ut lux ista corporea, si visus fuerit expeditus, ac liber, fieri nequit, ut non videatur, sic lux spiritualis veritatis, si anima sit libera ab intemperatarum affectionum caligine, mundaque à peccatorum, atque vitiorum face, facillimè intellectui se conspiciendam praebet; nam, ut rectè Augustinus, *Veritas ubique praesens est, si cordis oculus ad eam pateat*: itidem & Chrysostomus, *Nihil veritate clarius, nihil simplicius, nisi maligni esse velimus*. Contra verò, si affectus, maximè ad sensu-

Bern. li. de
Grad. hu-
milis.

Sup. art. 9.
§. 12.

Sup. hoc
cod. art. §. 1.

Aug. in
Psal. 50.
concord.
Chrysost.
Homil. 51.
in Ioan.

sibilia, voluntatem nostram inflam-
mat, tantum obducit menti fumi ca-
luginosi, tantum in intellectum tene-
brarum offundit, ut vel solem ipsum
non videat juxta illud Prophetæ, *Su-
percecidit ignis, & non viderunt solem.*

Psal. 57.

638. Audito denique ipsam Ve-
ritatem utrunque disertissimè do-
centem: *Error, & tenebræ peccatori-
bus concreta sunt*; quæ certè verba
sunt mirabilia: sed Dei verba sunt,
neque dijudicanda à nobis, sed cre-
denda. Itidem: *Clara est, & quæ nun-
quam marcescit sapientia, & facile in-
venitur ab his, qui diligunt eam.* Adeò
interest nostra cor mundum semper
gerere, ut tot caveamus pereundi pe-
ricula; non verò, ut sancto timore ca-
reamus, qui tota nostra securitas est.
Vide, quæ fusiùs dedimus supra.

Ecl. 11.

Sap. 6.

Sup. art. 5.
præsertim à
§. 9.

639. Hic verò observa iterum, &
milliès (quod utinam sincerè semel
observes), qualis possit esse securitas,
qualis pax, & tranquillitas conscien-
tiæ, quam spondet benignus Proba-
bilismus, qui moralem ipsum er-
rorem designat tanquam rectam
agendi regulam, dummodò sit pro-
babilis, hoc est, speciem quandam
veritatis habens, quæ æqualem, aut
majorem patiatur secum falsitatis
speciem. Enimverò pax ista non est
ab illo, cui Prophetæ dicit, *Omnes viæ
tuæ veritas.*

Psal. 118.

640. Tertiò præterea observan-
dum est: cum ad verè prudentiæ mu-
nus spectet circumspicere undique,
& maturè considerare omnes, & sin-
gulas objecti circumstantias, ut actio-
ni eliciendæ, secundum illas omnes,
debitum modum, ac mensuram præ-
scribat: ubi actionis objectum, seu
materia, majoris ponderis, ac mo-
menti sit, quia malum imminens ex
opposito errore gravius est absolutè,
sive quia magis operanti nocet, sive
quia universalius, & ad plures se ex-
tendens, sive quia nullo modo, aut
multò difficiliùs reparabile, aut ex
capite alio quocunque: tunc diligen-
tia necessariò adhibenda ex ipsius
prudentiæ directione ad cavendum

errorem imminentem; major esse
debebit, & exactior cum proportio-
ne debita ad ipsum materiæ momen-
tum; unde & dictamen proximè di-
rectivum actionis oportebit, ut fir-
mius, certiusque sit, minorique pe-
riculo deceptionis obnoxium.

641. Ex hoc certo principio,
cujus de se evidentem veritatem sa-
tis in superioribus demonstravimus,
immediatè, ac legitimè concluditur
in Sanctis Sacramentis Ecclesiæ ad-
ministrandis, ac conficiendis, secun-
dum dignitatem, & naturam cujus-
libet requiri diligentiam maximè
exactam, quæque specialem inferat
(intra lineam moralem infallibilitatis)
regulantis dictaminis certitudinem.

642. De certa verò istius dili-
gentiæ mensura, de ipsiusque com-
parandæ via, diximus etiam ibi ac-
curatè, quantum fas fuit tenuitati
nostræ. Quibus aliquid ultra super-
addere non oportet: quia ultimum
conscientiæ dictamen, de quo nunc
agimus, vel est idem re ipsa cum ju-
dicio absoluto, atque determinato
de reali valore Sacramenti; vel si sit
ex illo resultans (de quo differere pa-
rium habet momenti) non erit illo
certius, saltem plerumque. Porro vel
nunquam, vel ferè nunquam, debe-
re, aut posse, esse certum simpliciter
cujusvis reflexionis artificio, certum
existimamus. Hæc cuncta in supe-
rioribus articulis, fusiùs etiam,
quàm spondimus, declarata, &
ostensa manent.

§. XVIII.

Corollarium pro bellis observa- tione dignum.

643. **E**X eodem principio facile
fit deducere, quid de men-
sura diligentiae adhibendæ, adeoque
de dictaminis certitudine, dicendū sit
pro bellis inferendis, pro applicandis
corporeis medicinis, & pro materiis
aliis consimilibus, de quibus in specie
differere ex professo nostrum nō est.

Ppp 2 Id

Aug. epist.
205.

Id, quod ad bella gerenda attinet, animadvertere non omitam, requiri scilicet pluribus titulis necessitatis, & iustitiæ causæ examen sincerissimum, & quàm accuratissimum, maximè autem ad provocandum. Nec verò causa belli iusta esse poterit, nisi omninò sit necessaria, secundùm notam Augustini sententiam, *Pacem debet habere voluntas, bellum verò necessitas.*

644. Ratio verò assertionis facile patet: tum quia ex bellis communiter innumera mala sequuntur; tum quia gravissima, tum quia communia toti ferè reipublicæ subditorum, immò & toti reipublicæ Christianæ, si inter Christianos Principes bellum geratur; tum quia si bellum re verà iniustum sit, resarciendi debent omninò, & difficile resarientur; tum quia bellare est actio ut plurimum non extemporanea, aut quæ ad deliberandum moram non ferat; tum insuper quia non est ex illis, quæ passim, aut crebrò exercentur, ut examen illius diligentissimum nimiam possit molestiam, aut anxietatem parere; tum demùm propter alias plures rationes, quas Principes, & Reges temporales, dum de bello deliberant, ob oculos habere debent, & coram summo Iudice, ac Rege, cui strictissimam olim rationem sui muneris sunt reddituri, sincerissimè cogitare, ac perpendere. Id si facerent, puto non ita frequenter, ac miserè, lugeret Christiana Respublica. Porro Augustinus, qui iustam belli causam necessitatem unam designat, quid illam faciat differtè quoque docet per notam illam, optimamque sententiam, quam ex Tullio probat, & laudat, *Nullum bellum suscipi à Civitate optima, nisi aut pro fide, aut pro salute.*

Aug. li. 22.
de Civitate
Dei c. 6.
Tull. li. 3. de
Rep.

645. Interim tamen vix Regi bellum ullum aliquando veniat in mentem (veniat autem perquàm facillimè), cum simul non statim occurrat multiplex, & iustissima causa bellandi, quam celebriores Theolo-

gi, Regique Consilarii mirificè laudent, ac probent: totidem verò, aut plures ditionis suæ plaudunt adversario bellanti: utrique probabiliter (licet invicem sibi contradicentes), arque adeò prudenter, ac tutissimè; mirum etenim foret, si benigna Theologia Recentiorum avarè Regibus indulgeret benignitates, & securitates, quas adeò largiter effundit in populum. Fortè indulgentiæ istæ (utinam vanus sit timor noster!) Regibus, & Magnatibus frequenter concedendæ haud parùm faciunt mundo necessariam liberalem istam Theologiam.

646. Uterque igitur Rex honestè, iustè, ac sanctè, debachatur, ac furit; totam exhaurit substantiam subditorum; incendiis, cædibus, populorum strage, regnum suum pariter, & alienum devastat; hominum vitas propè innumerabiles largissimè profundit, ac prodigit, quasi forent vitæ muscarum; cuncta regna finitima, quin & dissita, belli strepitu concutit, perterret, belloque ipso involvit, & implicat; totam denique Sanctam Ecclesiam Dei crudeliter affligit, ac turbat, prædamque facit hostibus suis, ut suæ voluntatis desiderii, effrenique dominandi cupidini, sine modo indulgeat, ac serviat: hæc autem omnia conscientia pacatissimà; utinam excusabili apud Deum, apud quem nempe dictamen Theologorum omnem timorem eximens in hoc sæculo, non eximet in altero fortassè damnationem æternam. Verùm de his ubertim ubi de ignorantia peccatis.

647. Interim tamen Christiani plurimi vix non blasphemiam reputant asserere, quod possit quis peccare, ac perire, dum sequitur dictamen Theologi, aut Confessarii, gravis, ac docti. Nihil hodie receptius, nec arguendum me vereor, quod falsum referam. Sed cogitatio ista non solum stultitiâ plena est, sed errorem involvit etiam in fide: ceterum, qui, ut & similes alii praxi ipsa

fa communi clam obrepentes, utinam infeliciter hodie plurimorum mentes non teneant. Huc nempe ducit homines, lucis filios, errorum tenebras non timere, sed beatos se existimare quandiu probabiliter errent, ac sine conscientiae remorsu, pace illa damnabili, ac damnata, totiesque à Deo maledicta fruantes, per quam securi dormiant, sed pereant. Heu! *Popule meus, qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt, & viam gressuum tuorum dissipant. Stat ad iudicandum Dominus.* Verum dolor nos abripit quòd tempus ire probet: Redeamus.

648. Reges ergo, & sæculi Principes, qui sui ipsorum oblivisci non vellent, hæc terribilia verba Regis Omnipotentis, *Qui aufert spiritum Principum*, jugiter meditari deberent: *Audite ergo Reges, & intelligite, discite iudices finium terra. Præbete aures vos, qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum: quoniam data est à Domino potestas vobis, & virtus ab Altissimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitationes scrutabitur: quoniam cum essetis ministri regni illius, non rectè iudicastis, nec custodistis legem iustitiæ, neque secundum voluntatem Dei ambulastis. Horrendè, & citò apparebit vobis: quoniam iudicium durissimum his, qui præsumunt, fiet. Exiguo enim conceditur misericordia: potentes autem potenter tormenta patientur. Puto, si mundi Principes hæc cogitarent, fortassè mallent exigui esse: & in extremis saltem procul dubio maluissent.*

S. XIX.

Qualis tandem, & unde, querenda nobis sit conscientie nostra pax, & securitas?

649. Quartò demum præ omnibus observandum: quamvis minimè omittere, quin potius adhibere non segniter ubique debeamus nostram industriam,

diligentiam, studium, cōsiliū peritorum, cautelā, laborem indefessum, & operam, denique in cunctis nostris operibus circumspectam, pervigilemque attentionem ad universas veræ prudentiæ regulas; hoc enim maxime nostri muneris esse, lumen ipsum rationis naturalis ignorare neminem finit, & Deus etiam nobis milies denuntiat verbis clarissimis, ac signatissimis: attamen tota nostra in agendo securitas non iis omnibus, aut in eorum aliquo, etiam ex parte, nobis collocanda, sed in ipsius Dei protectionem, auxiliumque totaliter referenda est: alioqui nos nulla vera securitas, sed illa Domini maledictio expectat, *Maledictus homo, qui confidit in homine.* Hanc veritatem summi momenti, quæ nempe summa nostra sapientia est, satis fuisse monstravimus illo articulo 5. plurimis sacris testimoniis clarissimis, quæ iteranda modò non sunt.

650. Porro ex illa procedit humilitas Christiana, quæ fundamentum virtutum omnium est, & timor ille sanctus, ac pavor omni securitate (ut Augustinus dixit) appetendus: ex hoc verò necessitas, & diligens studium orationis, à qua tota spes nostra, & securitas in agendo infallibilis Dei verbis, crebrisque promissionibus innixa, ut dicere cum Ambrosio possimus, *Felix necessitas, quæ ad meliora compellit*, aut melius cum Regio Propheta, *Bonum mihi, quia humiliasti me, ut discam justificationes tuas. Bonum mihi lex oris tui super millia auri, & argenti.*

651. Hinc Augustinus supra sapienter adnotabat, hanc ipsam inveniendæ veritatis difficultatem utilem nobis esse ex piorum omnium consensu, *Ne sit spes sibi quisque, aut homo alter alteri; sed Deus suis omnibus*, in quo vera felicitas, & tota vita nostra consistit, absolutissimè Deo ipso attestante, *Querite Deum, & vivet anima vestra.* Ex occasione quippe (ut Bernardus agebat) frequentium necessitatum crebris necesse est impre-

Hierem 17.

Aug. de Symbo. ad Cathec. c. 4.

Ambro.

Psalm. 118.

Aug. Enchir. c. 60.

Psalm 68.

Bernar. li de Diligen. Deo c. 6.

ca-

cationibus Deum ab homine frequentari, frequentando gustari, gustando probari quàm suavis est Dominus.

652. Utique ex cognitione summæ ignorantie nostræ, ac propriæ infirmitatis, cum nos aliunde hostibus, laqueis, periculis, undique videamus circumdatos, non potest non oriri ingens sollicitudo, timorque pereundi: quapropter si nos ipsos nō despiciamus, & miserè perire nolumus, fieri nullo modo potest, ut ad Deum non confugiamus, clamantes cum Propheta, *Doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu.*
 Psal. 142.
 Psal. 17. *Deus meus, illumina tenebras meas, ne unquam obdormiam in morte. Incola ego sum in terra: non abscondas à me mandata tua.*
 Psal. 118.

653. Novimus autem Deum respicere orationem humilium, & non spernere preces eorum; sed esse paratissimum ad nos illuminandos, & adjuvandos, immò ad nos custodiendos, tanquam pupillam oculi sui: quia sæpè id nobis pollicitus est, & ipsum esse scimus infallibiliter, summè veracem, atque fidelem in suis promissionibus adimplendis. Hinc spes nostra constans, ac firma, utpotè verbis infallibilibus, & infinita Dei bonitate subnixæ: hinc tota securitas nostra, quia scimus etiam ipsum dixisse, *Non delinquent omnes, qui sperant in eo. Clamavit ad me, & ego exaudiam eum: cum ipso sum in tribulatione, eripiam, & glorificabo eum.* Et ore suo Dominus in Evangelio, *Qui sequitur me, non ambulat in tenebris: sed habebit lumen vitæ.*
 Ex Psal. 101.
 Ex Psal. 16.
 Psal. 33.
 Psal. 90.
 Ioan. 8.

654. Cæterum nostra hæc confidentia, & securitas, timorem illum de nostra infirmitate moderatur quidem, ac temperat, ne nos nimium deiciat, atque conturbet: eum tamen omninò non modò non expellit, immò non potest unquam sine illo subsistere; quia promissiones Dei, quibus innititur spes nostra, factæ non sunt ab ipso, nisi ad humiles, parvulos, & tremantes sermones ejus; his enim etiam plena Scriptura est: *Te-*

stimonium Domini fidele sapientiam præstans parvulis: Ad quem respiciam, nisi ad pauperulum, & contritum spiritu, & trementem sermones meos? Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam: Confiteor tibi Pater, Domine cali, & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus, & prudentibus, & revelasti ea parvulis: Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde, & invenietis requiem animabus vestris: Alioquin (addit Bernardus) non requiem, sed laborem invenietis: Qui timet Dominum, nihil trepidabit, & non pavebit: quoniam ipse est spes ejus: Beatus homo, qui semper est pavidus: Homo sapiens in omnibus metuet: Qui timent Dominum, invenient iudicium justum, & iustitias quasi lumen accendent: & alia sine fine.
 Psal. 18.
 Isa. 66.
 Iaco. 4.
 Matth. 11.
 Bernh. de Dilig. Deo c. 8.
 Eccl. 34.
 Prov. 28.
 Eccl. 18. & 32.

655. En quibus Deus veræ sapientie lumen, & gratiæ suæ auxilium promittat: en quibus offerat protectionem suam, indèque veram securitatem, & requiem. Nulla igitur nobis spes non vana superesse potest non passim errandi, ac labendi, si non humiles corde, ac pavidus semper fuerimus; spes enim, quæ semper non sit conjuncta cum vera nostra miseria cognitione, adeoque cum sancto pavore, & humili timore Dei, non spes vera, sed præsumptio vana, & perversa superbia est temeritate, & stultitiâ plena. Hæc verò non auxilium divinum, sed terribilem potiùs indignationem, & maledictionem meretur: sicut & viceversa misericordiam, & benedictionem suavissimam, qui humiliter confidit in solo Deo. Audi ipsum solemniter utrumque denuntiantem: *Hæc dicit Dominus: Maledictus homo, qui confidit in hominem, & ponit carnem brachium suum, & à Domino recedit cor ejus. Erit quasi mirica in deserto, & non videbit, cum venerit bonum... Benedictus vir, qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia ejus.*
 Hier. 17.

656. Quæ verò putas est benedictio, qua Deus humiles benedicite? Illa profectò, de qua Psalmista inquit,

Psal. 93.

quit, *Benedictionem dabit Legislator.* Hec autem benedictio quid tibi boni afferat, audi Bernardum graphicè exponentem: *Benedictionem* (inquit) *dabit Legislator: quia qui dedit legem, dabit & benedictionem: hoc est, qui iussit humilitatem, perducet ad veritatem. Quis verò est hic Legislator, nisi dulcis, & rectus Dominus, qui legem dedit delinquentibus in via? In via quippe delinquant, qui veritatem derelinquunt. Sed nunquid, vel sic à dulci Domino derelinquuntur? Ipsi ergo dulcis, & rectus Dominus legem dat viam humilitatis, per quam redeant ad agnitionem veritatis. Dat occasionem recuperandæ salutis, quia dulcis est: non tamen absque disciplina legis, quia rectus est.*

Bern. tract. de grad. humilit. c. 1.

657. En tibi viam rectam, ac facilem inveniendi moralem veritatem: ut non movearis ab iis, qui passim repetunt, ipsam per se non esse invenibilem, & ideo regulam honestatis præfigunt ex æquo, aut potius complectentem errores, dummodò tibi probabiles sint: cum quo tamen conciliant imperterritam, & omni prorsus timore vacuum conscientia tuæ securitatem, & pacem. Tu verò magis opta pacem Domini agentis, *Veritatem tantum, & pacem diligite: Pax multa diligentibus legem tuam, & non est illis scandalum.* Eis verò, qui viam adeò dissimilem, immò & contrariam docere te volunt, reponito cum eodem Bernardo: *Sine causa contendunt: non eis magis, quàm Christo credimus, nec omnino acquiescimus mendacem eum facere, qui promisit: Tantum humilis esto, & procul dubio veritatem invenies: nam procul dubio, Qui dedit legem, dabit & benedictionem: hoc est, qui iussit humilitatem, perducet ad veritatem.*

Zachas.

Psal. 118.

Bern. in Declamat. versus fin.

658. Hac providentiâ Deo sanè dignissimâ, & nobis perquam saluberrimâ, oportuit regi hominem, animal utique cõditione sua cæcum, infirmum, per omniaque miserrimum, quodque, ut Propheta compendio dixit, *Universa vanitas est;*

Psal. 38.

& simul (quod videatur incredibile) arrogatissimum, ac superbissimum: ut, vel ex summa sua miseria, disceret ad Deum confugere, tanquam ad unicum præsidium suum, humili, atque verissima cõfessione compertam suam infirmitatem, propriamque indigentiam agnoscens, totamque semper salutis suæ Deo tribuens gloriam, & laudem, ex corde cum Propheta pronuntians, *Mihi autem adherere Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem meam.* Hoc frenum illud est suavissimum, ac utilissimum, de quo Dominus ipse per Isaiam, *Laudate (inquit) mea infrenabo te, ne intereas: nempè non minùs ipsi Deo gloriosum, quàm nobis penitùs inexcusabile, si interire miserè nolumus, nec à superbia nostra præcipitari.*

Psal. 72.

Isa. 48.

659. Propterea ipse, quantum in se est, & propter gloriam suam, & propter propriam nostram salutem, quam ardentissimè procurat, & amat, hoc nobis frenum nunquam laxabit, quia ex ineffabili misericordia sua nostrum interitum semper avertit: *Sacrificium laudis honorificabit me* (inquit): *& illic iter, quò ostendam illi salutare Dei.* Nobis igitur suæ protectionis auxilium ea semper lege promittit, ut propriæ infirmitates nunquam immemores sic in ipso spem collocemus, ut de nobis semper timeamus. Porro, ut in summam misericordiam ejus, & promissionum fidelitatem penitùs infallibilem intendentes, meritò debemus confidere, & in spem firmissimam erigi auxilii nobis nunquam non affuturi; ita dum nostram indispositionem, propriamque infirmitatem attendimus, fieri nequit, ut semper non paveamus, prout suprà Tridentinum ajebat.

Psal. 49.

660. Hanc Sanctorum scientiam in primis salutarem, qua quisquis careat, vanus est, ac stultus, verbo, & exemplo suo Regius Psalter mirificè nos docet, ac frequentissimè: *Qui tribulant me, exultabunt, si mor-*

Psal. 12.

rus

Psalm. 69.

lus fuero: ego autem in misericordia tua speravi: Ego verò egenus, & pauper sum: Deus adjuva me &c. per quos, & similes clamores innumeros, quibus Psalmi divini pleni sunt, & clementiæ divinæ, & nostræ infirmitatis admonemur, ut speremus simul, & timeamus: quorū alterutrum nec tutum, nec sufficiens; utrunque verò salus, & vera nostra securitas est.

En rerum connexionem, & ordinem: en totam nostri aedificii compaginem: en denique artificium, & mysterium sententiæ nostræ.

§. XX.

Ergo cavendum omnibus est à Janfenismo, & Probabilismo, & media via omnino tenenda.

661. **F** Accessat ergo procul à nobis Utraque Recetiorum Theologia, Janfenistarum, & Probabilistarum, qui licet ex contrariis principiis, utrique tamen nimiam, atque præposteram securitatem intendentes, totam adimunt nobis veram securitatem, totamque spem illius obtinendæ, cum viam unicam ad illam comparandam utrique pariter nobis occludant.

Utrique totam veram securitatem nostram in nullo alio posse consistere, quàm in accessu ad Deum, & in spe divinæ protectionis, & nemo pius negaverit, & abudè manet ostensum. At totam spem nostram per accessum ad Deum utrique simul destruunt per extrema contraria, dum alii per nimium rigorem in desperationem impellunt, alii verò per nimiam laxitatem in vanam confidentiam præcipitant.

662. Et verò Janfeniani, cum exigant ubique ad honestè operandum iudicium de honestate directum plusquàm probabile, & non opinativum, sed absolutè certum, & evidens (quod patet nobis non esse possibile, saltem ut plurimum, ac per

se loquendo), legem divinam faciūt observari impossibilem; quod de nonnullis saltem Dei nostri præceptis ipsi (quæ hominum impudentia est) blasphemio ore non verentur fateri. Deum igitur nobis iniquum, & crudelem comminiscuntur, in quo verè confidere non possumus; quis enim spem suam ponat in Deo, qui præcipit impossibilia sub pæna damnationis æternæ?

663. Probabilistæ autem per oppositam viam, cum totam nostram securitatem in testimonium referant conscientie nostræ, cui, etiam dum amplectitur, quod inhonestum iudicat, aut iudicare prudenter potest, adèd tamen intrepidè fidendum docent, ut de nostra ignorantia, vel negligentia, ne quidem leviter formidare debeamus, totam pariter nobis spem præcidunt, qua Dei auxilium, & protectionem prudenter expectare possumus.

664. Sanè iis, qui non pavent, qui sua opera non verentur, qui cum metu, & tremore salutem suam non operantur, veræ sapientiæ lumen, & gratiæ suæ auxilium, sine quo nemo potest spem veram habere assequendi moralem veritatem, nusquam Deus promissit, immò milles negavit se daturum: quin & ipsos terribili maledictioni subicit, utpotè non in Deo, sed in homine confidentes. Adèd verum est illud Magni Augustini effatum, *Multos impedit à firmitate præsumptio firmitatis. Nemo enim erit à Deo firmus, nisi qui à se ipso se sentit infirmus*. Is verò, cuius firmitas non est à Deo, quò se magis reputat firmum, eò est periculosius, & insanabilius deceptus.

665. Nostra ergo Theologia inter extrema ista medià viâ procedit, quæ via unica salutis est, & utriusque erroris scopulos cautè devitat, atque prudenter, per spem veram, & sanctum Dei timorem: utrunque pariter complectendo in debito gradu, ac mensura; utrunque nanque pariter necessarium est ad veram nostram

se-

Aug. li. de
Verbo Do-
m. l. c. m. 3.

Aug. in
Sentent. nu.
78.

securitatem: Sicut enim (ait Augustinus) *præpostera securitas in periculum impellit, ita ordinata sollicitudo securitatem parit*. Porro timere, & non sperare, via est damnatorum, ac perditorum: sperare, & nihil timere, Phariseorum, ac superborum: timere simul, & sperare, via humilium, atque iustorum.

Bern. in
Florib. cap.
147.

666. Nemo ergo in hac vita conscientia suæ securitatem quærat, quæ humilem timorem, & moderatam sollicitudinem auferat. Nemo de suis propriis operibus, quæ iusta, ac laudabilia sibi videantur, tutam se, ac felicem existimet, nec nimiam unquam confidentiam letetur; hæc etenim securitas, hæc letitia, non est re vera secundum Deum, nec verè nos felices, ac tutos, sed verè potius miseros facit; nam ut rectè Bernardus, *Nulla verior miseria, quam falsa letitia*.

667. Denique, ne te miserè fallat captiosum artificium Probabilissimi per privilegium securitatis perfectæ, & beatissimam conscientia pacem conjunctam cum immodica indulgentia, & libertate tibi placendi, præter superius dicta satis illustra, nisi studiosè velis oculos claudere, eosve à lumine veritatis avertere, placuit ejusdem Bernardi verba, licet paulò fusiora, tibi subicere, ut ab hoc vero Ecclesiæ Magistro planè, ac facile discas, quam debeas in hoc sæculo optare, ac quærere, conscientia tuæ pacem, & securitatem agendi.

Bern. serm.
2. de S. An-
dr. paulò
ante fin.

Nos autem miserabiles (inquit) *vicini tot serpentibus, & ignitis telis undique volantibus, insurgentibus inimicis, nihilominus perniciose securitate, & negligentia dormitamus: torpentes otio, vanitatibus, & scurrilitatibus indulgemus, tam pigri ad spiritualia exercitia, ac si jam pax sit, & securitas, & non sit militia vita hominis super terram. Hoc est (dico vobis charissimi), quod me vehementius t. rret, quod omnino timoris gladio transverberat animam meam: quod inter tanta pericula minùs timorati, mi-*

nus exercitati, minùs, quam necesse sit, solliciti videamur. Siquidem unum è duobus hæc ipsa negligentia nostra probat: aut omnino traditos nos hostibus, & nescire: aut si inter conservamur, ei, qui tuetur nos, ingratos nimium inveniri. Quorum utrunque quid periculi habeat, satis manifestum est. Propterea obsecro vos, dilectissimi, ipsa nos excitet hostium malitia pervigil, & instantia eorum maligna, quam tam seduli, tam solliciti sunt in nostram perditionem, nos quoque sollicitos faciat, & circumspectos, ut in timore, & tremore nostram ipsorum salutem operemur. Ecce in Cruce salus nostra &c.

668. Plaudant igitur sibi, & Reflexismi sui mysterio, quantum volent, moderni Probabilistæ, inter quos maximè Lydium Lapidarium, Religiosissimam suam sententiam, ut prudentissimam, ac tutissimam, super astra ipsa efferentem; nostramque ut temerariam, & periculosissimam, accusantem, legere sine risu vix possum: plaudant, inquam, si libeat, & quantum libeat, artificiosæ Theologiæ suæ, & certitudinem, etiam metaphysicam, nunquam peccandi in praxi ullius opinionis benignæ, etiam minùs probabilis, etiam falsæ, & re ipsa, & in mente operantis ipsius, verbis gloriosis polliceantur, ac prædicent, & (quod dolendum magis) multis persuadeant.

669. Nos profectò cum SS. Ecclesiæ Patribus, veris nostræ vitæ Doctoribus, apud quos hanc Theologiam nusquam invenimus, sed extremè potius contrariam, novam, hanc viam tantæ securitatis, ac certitudinis in agendo, libenter præterimus, ac fugimus; neque pacem optamus, aut certitudinem, quæ nos avertat à via veritatis. Hanc si semper teneamus, tuti sumus: si verò deferamus aliquando, tutos nos reputabimus, sed non erimus. Veritas autem docet, *Servite Domino in timore, & exultate ei cum tremore: Beatus homo, qui semper est pavidus.* Psal. 1.
Prov. 28.

Qpp

En

Psal. 20.

670. En lætitiā non fictā : en verā beatitudinē , quā abscondiſſe Deū dixit Propheta non sine admiratione, *Quā magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine, quā abscondisti timentibus te!* quia scilicet non patet oculis carnis, ideo fugientis à via ista, quod ipsius dulce-

dinē percipere non valeat. Porro, ut inquit Apostolus, *Animalis homo non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei.* Verū , si verē sapiamus, veramque optamus securitatem, & pacem, *spiritu ambulare debemus, nec desideria carnis perficere*, ut idem nos Apostolus docet. 1. Ad Cor. 2.
Ex Epist. ad Galat. 5.

CONCLUSIO.

Injuriam tibi Lector, irrogare me crederem, (licet is olim fueris, quem meminimus,) si diutius te morandum putarem. Puto dicta sufficient, & abundabunt, ut vel persuasus firmiter maneat de benigna sententiæ falsitate, vel saltem ut sollicitus non mediocriter de veritate tanti momenti sincerissimè investiganda, lectionem libri nostri, quem cæcus percurristi, jam expeditis oculis repetas. Id dum effecerō, non modò nihil verear, ne non Probabilissimum constantissimè damnes; verū etiam ne non, & doleas nimium, & mire- ris magnopore, quod illum aliquando probaveris.

Hæc sunt, DOMINE JESU CHRISTE, quæ te donante, peccatorum meorum licet tenebris repugnantibus, de luce tua capere potui. Sententiam veram, adeoque tuam, quin, te dante, docuerim, dubitare non possum. Doctrinæ veræ tuæ multa ex meo irrepsisse ineptè ni-

mis, importunè, imprudenter, & (quod dolendum magis) falsò fortasse dicta, non dubitare, sed præsumere debeo. Probabilitas omnes (tu nosti Domine) sincerissimè amo. Probabilissimum vehementer odi, & ut oderint omnes impensè opto, & te adjuvante, semper pro viribus curabo, quia te illum odisse certò novi. Errores insectari tantummodò, ne noceant animabus innumeris pretioso tuo Sanguine redemptis, intentio mea extitit. Ab scopo fortasse haud parum aberraverim, nimis credibile mihi est. Strenuè, ac fortiter pugnandum fuit, si spei victoriæ renuntiare non vellem, multis strenuis contra fortissimè pugnantibus. Facile fuerit jaculum validè in errorem contortum contra intentionem meam ad errantem pertingere. Homo sum miser, ac nimis homo, & Ignorans egressum, & introitum. Tu, Reg. 3. verò, Domine, propter nomen tuum ignorantias meas misereberis.

F I N I S.